БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ! 41-дэхи жэлээ гараха.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 193 (10561) | 1964 оной августын 15, суббото | Сэн 2 мүнгэн

САХИЛГААН МЭТЭ МЭДЭЭСЭЛНҮҮД ХЭР ОЛОН БЭ?

Шэнэ илалта—сахилгаан мэтэ. Тэрэ дары хаа хаанагүй дуулдаад лэ, хүрөөд лэ байха. Сахилгаан мэтэ тиимэ мэдээсэл һаяшаг Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозһоо (Мухар-Шэбэр) абтажа, республикын газетэнүүдтэ тэрэ бэсэрээ гараа бэлэй. Ушарынь гэхэдэ иимэ: тус совхоз бүхэли жэл соо гүрэндэ тушааха 7 мянган центнер һүнэйнгөө түсэб августын 6-да сүм дүүргээ. Жэлэй түсэб бэелүүлэгдээ, бидэнһээ үшөө һү бү нэхэгты гээд эндэхид һуугаа гэхэ гүт? Үгы даа, эндэхид тиимэ зон бэшэ. Ехэ алхам хээ һаа, хүрөө гээд, һанаагаа амардаггүй юм. Теэдшье жэлэй дууһатар үшөө 3.500 центнер һү арад зондоо бэлэглэхэ гэжэ шиидхэниинь энээндэ арсашагүй гэршэ болоно бэшэ гү.

Сэдьхэл баясуулма рапортнууд һаһал сахилгаан мэтэ түргөөр Яруунын үйлэдбэриин управлениин Инсэнгын совхозһоо, Захааминай XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозһоо абтаа. Гүрэндэ һү худалдаха юһэ һарын даалгабари дабагдаа, жэлэйхиин хойнонһоо хам оробобди — нигэжэ Яруунай Захаминай түрүүшүүл элидхээ һэм шуу.

Һайн юумэ һайн тээшээ гэжэ зомнай хэлсэдэг гээшэ аабдаа. Юу хэлэхэб, дээрэ нэрлэгдэһэн ажахынуудай малшад, мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд болон партийна организацинууд яһалал ажаллаа, оролдоо гээшэ аабза. Оролдоод байхада амжалтын мужаа холо бэшэ байдаг ха юм.

Зунай элдин саг — гансал жэлэй тэн бэшэ, мүн шэнэ эршэтэ добтолгын эхин болодог. Эгээл энэ үедэ һүн далай билтардаг, адууһа мал арьбан далангаа нэмэрдэг, үбэлэй шэмэрүүн хүйтэнэй харюу—үбһэ тэжээл, малай байра бэлэдхэгдэдэг гээшэ. Энэл хаһые алдангүй, хаба шадалаараа оролдоһон лэ ажахы имагтал намар, үбэлдөө бэшэ, мүн хойто жэлдээшье амжалтын түлхюурһээ балай холодоод орхидоггүй гэжэ дүй дүршэл харуулна.

Энээниие нэгэ жэшээ дээрэ харааяшье үзээбди. Түрүүшээр тугалшан болоод байхадаа Дулма Дарижапова һайса зүдэрһэн, тулиһаншье байха, зунай халуунда «үгэ дуулдаггүй» малдаа гараашье һарбайгаад үзэһэн гэхэ. Теэд яахаб, дүй дүршэл хүртэдэггүй байгаа ха юм. Тэрэ гэһэнһээ хойшо олон жэл үнгэрөө. Мүнөө ажалынь харабалтнай, урдаһай юумэ юрэдөөл үзэгдэхэгүй, бүрүү, хашарагуудтаа ехэл «илдамхаһаар» хандадаг, мал адуулагшанай али бүхы «нюусые» һайсал шудалһан хүн байха. Дулмын хэдэг ажалай һургуулиин заабари тобшо ба тодо: «зунай саг—алтантай тэнтэй, бэлшээриин үедэ малаа таргалуулаагүй һаа, хожомынь өөрөөл зобохош, абиртахаш». Ушар иимэһээ даадаг малайнгаа толгой бүриинь шэгнүүр июль соо сүүдхэдээ 1120 граммаар нэмээжэ, гансал Хүрбынгөө совхоз соо бэшэ, харин Хориин управлени соо түрүү зэргэдэ гараа бшуу. Нээрээшье зунай сагые алтантай жэшэмээр.

Иимэ үнэтэй һайхан саг республика доторнай хэр туһатайгаар, бодомжотой ухаансараар хэрэглэгдэнэ гэхэбта? Сэхынь хэлэхэдэ, һанаһанда үшөөл хүрэмөөр бэшэ. Һү һаалга абаад үзэебди. Нёдондонойхитой сасуулбал, һураггүй дээрэшье һаа, һүүлэй үедэ һү һаалга харатай горитойгоор доошоо орожо эхилээ. Жэшээлхэдэ, Хяагтын управлениин колхоз, совхозууд августын түрүүшын 10 хоног соо июлиин һүүлшын арбан хоногойхиһоо аяар 1100 шахуу центнер һү багаар гүрэндэ тушаагаа. Гэхэтэй хамта тус управлениин ажахынууд 9 һарынгаа түсэб оройдоол 71 процент дүүргэнхэй. Гэхын дашарамда, энэ управлени һүөр хахад жэлэйнгээшье түсэб дүүргээгүй һэн. Тииһэн мүртөө иимэ тулюур түйган байдалһаа эндэхи худөөгэй партком, үйлэдбэриин управлени энэ гэхэ тобшолол хээгүй байха юм. Иигэжэ байхадань эндэхи «Эрдэм» колхоз июль һара соо нёдондонойэнэ үесынхиһөө аяар 27 процентээр бага һү гүрэндөө худалдаһан байха юм.

Иимэрхүү байдал илангаяа Мухар-Шэбэрэй, Улаан-Үдын управленинүүдтэ үзэгдэһэн зандаа. Ямар шалтагаанһаа иимэ бирагүй байдал тохёолдоноб? Үбһэ хуряалгын, илангаяа силос даралгын, эхилхэтэй сасуу олохон ажахынууд үнеэдээ үдэр бүри 3 дахин һаахаяа болиһон, һүниидөө мал адуулгаһаа арсаһан байна. Тиигэжэ һаалишад, мал адуулагшад тэжээл бэлэдхэлгэдэ хабаадуулагдаһан юм. Энэ ушарта «хоёр шандага намнаад, хоюулыень алдаба» гэһэн арадай сэсэн үгэ иимэ ажахынуудай ахир дарганарта сэхэл зорюулалтай. Тусхайлан хэлэхэдэ, Үдын совхозой директор Ц. Батуев, зооветмэргэжэлтэд (Хори) эгээл иимэ гуримаар хүдэлдэг, үдэртөө үнеэдые 3 дахин һаагты гээ һаа, элдэб янзын шалтаг билтаг дурдаад лэ һууха. Ажахын совет хүтэлбэрилэгшэ иимэ журам заршамтай байдаг аал, Цыбик Дондупович?

Гурбадахи кварталай дүүрэтэр дүшөөд гаран хоног улэбэ. Энэ үе соо гүрэндэ мяха, һү, нооһо, үндэгэ худалдаха 9 һарын түсэб заабол дүүргэгдэхэ ёһотой. Тиимэ арга боломжо ажахы бүхэндэ бии. Гансал тэрэниие дүүрэнээр хэрэглэхэл хэрэгтэй. Жэшээнь, үнеэдээ гурбанай оронд үдэртөө хоёр дахин һаажа байдаг ажахынууд ямар ехэ хохидолдо ороноб, хэды шэнээн һүэ хии талаар алдана гээшэб?!

Аятай зохид һэрюүншэг эдэ үдэрнүүдтэ малаа шадахыеа таргалуулмаар. Гэхэ зуура зарим управленинүүдтэ нүхэр Гуляев, Ломоносов болон бусадай май соо гаргаһан үүсхэл тушаа түрүүшээр яһала шуугиан дэлгэрһэн, 100 үдэртэ малай толгой бүхэнэй шэгнүүр 100 килограммаар нэмээхэбди гэжэ бэеэ үялгалһан хүнүүдшье тиихэдэ олдоһон байгаа. Тиигээд эмхидхэлэй, ойлгуулалмжын худэлмэриин һуладаһан дээрэһээ мал адуулагшадай мүрысөөндэ шалгаржа гарагшадай тоо мүнөө республика доторнай даншье һаа үсөөн. Энээниие горитойхон дутагдалнай гэжэ сэгнэхэ зэргэтэйбди. Мүнөө август, сентябрь соо бүхы малаа һайсал таргалуулха, бэлшээриие зүбөөр хэрэглэхэ, малай адуулгые һайжаруулха шухала. Мал адуулагшадые урмашуулха гурим хэрэглэжэ байгаад, сүүдхэдээ килограммһаа бага бэшээр малай толгой бүриин шэгнүүр нэмээхын түлөө мүрысөө тэдэнэй дунда улам үргэдхэлтэй болоо. Тиигээгүй һаа, горитой хэмжээнэй мяха дутуу абаха түйлдаа хүрэхэбди.

Гүрэндэ үндэгэ, нооһо тушааха даалгабаринууд республика доторнай дүүргэгдээдүй. Энэ асуудалые худөөгэй партийна, советскэ, профсоюзай болон ажахын организацинууд үдэр бүриингөө анхаралда абаха, зохихо хэмжээнүүдые хараалха болоно.

Республикын колхоз, совхозуудта мяха, һү, үндэгэ, нооһо гүрэндэ худалдаха жэлэй юһэ һарын түсэбэй дүүргэлтэ тухай

1964 оной августын 10-най мэдээн

(Түсэбэй дүүргэгдэжэ байһаниинь процентээр).

Управлени	Мяхан	Һүн	Үндэгэн	Нооһон
Баргажанай	42	83	97	94
Зэдын	46	78	105	81
Яруунын	37	85	123	97
Кабанскын	82	78	73	91
Хяагтын	37	71	93	81
Мухар-Шэбэрэй	39	76	104	74
Түнхэнэй	40	77	74	89
Улаан-Үдын	38	77	109	87
Хориин	43	82	116	84
Баунтын	30	79	—	—

ҮБҺЭ БЭЛДХЭХЭ ТҮСЭБ МИИЛ 40 ПРОЦЕНТДЭ ХҮРГЭГДЭБЭ

Илангаяа Яруунын, Түнхэнэй, Хориин, Баргажанай үйлэдбэриин управленинүүдэй ажахынууд гээгдэлһээ хэзээ гараха юм

ЭЛБЭГ ХҮРЭХӨӨР ТЭЖЭЭЛ БЭЛДЭХЭМНАЙ

Худөө жахыгаа ашаг ехэтэйгээр хүгжөөхэ тухай КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, колхозоймнай гэшүүд хэрэглэгдээгүй арга боломжонуудаа бүхы талаһаань элирхэйлэн хаража үзөө. Тиигээд ажахыгаа түргөөр хүгжөөхэ, хамагай түрүүндэ ниитын малда бардам хүрэхөөр үбһэ тэжээл бэлдэхэ хэрэг зүбөөр шиидхэхэ тухай онсо анхарал хандуулһан байна. Үбһэ хуряалгаар нэгэ хахад жэлэй түсэб дүүргэхэ тухай яруунынхидай үүсхэл илангаяа һайшаагдаа һэн.

3200 гектар сабшалангай газартай аад, манай колхозойхид нёдондо тон бага үбһэ хуряагаа һэн. Тиигээдшье горитой сабшалан тиихэдэ уһанда абтаһан юм. Энээниие хараада абажа, сабшалангай багаханшье хэһэг һаар талаар һалгахагүй, сабшангүй үлөөхэгүй, урдань хэрэглэгдэдэггүй байһан үшөө 800 гектар хээрын ногоо нэмэжэ сабшажа абаха зорилго табигдаа һэн. Иигэжэ 22.400 центнер үбһэ хуряаха дүүрэн арга боломжотой байһамнай тодорхойлогдоһон байгаа.

Уридшалан дэлгэрэнгыгээр табигдаһан түсэбэй ёһоор хамта 24 звено, тэрэ тоодо бүхы ажалынь дууһан оньһожоруулагдаһан гурбан звено, хаһа саг соогоо үбһэ сабшажа эхилээ һэн. Тихэ зуура звено бүхэндэ, үбһэндэ ябаһан хүн бүхэндэ тусхай даабари үгтэһэн. Арбан хоногой үнгэрхэдэл звено, хүн бүхэнэй ажалай дүн гаргагдажа, эрхимүүдтэнь шан барюулагдадаг, магтаал хүргэгдэдэг байгаа. Арбан хоногой дүнгөөр эгээ тодоржо гараһан звенодо нэгэдэхи зэргын шан—нэгэ хонин 15 түхэригтэйгөөр үгтэдэг. Хоёрдохи һуури эзэлһэн хоёр звенодо тус бүридэнь нэгэ хонин 10 түхэригтэйгөөр, гурбадахи һууридa гараһан гурбан звеногой тус бүридэнь арба-арбан түхэргэй шан барюулагдана. Хайшан гэжэ түрүүшүүлэй амжалта түйлаһан, ехэ үбһэ шанартайгаар сабшажа абаһан тухайнь үргэнөөр туухаглагдадаг, хаһын газетэдэ дэлгэрэнгыгээр бэшэгдэдэг байха юм.

Гадна үбһэ сабшаха түсэбөө дүүргэһэн отделениин эрхилэгшэдэ һарын салингай зэргээр шан үгтэхэ юм.

Үбһэ тэжээл элбэг ехээр бэлдэхэ хэрэгэй ямар ехэ удха шанартай байһаниие гүнзэгыгөөр ойлгоһон үбһэшэн бүхэн, хүгшэн залуугүй, халаалнайнгаа даалгабари заабол дүүргэдэг. олонхи ушарта үлүүлэн дүүргэдэг заншалтай болонхой. Иимэ хамтын ехэ эдэбхи үүсхэлэй үдэр бүхэндэ үргэдэһэнэй ашаар колхоздо мүнөө 2623 гектар сабшалан тон шанартайгаар сабшагдаад, 19 мянган центнер үбһэн хуряагдаад байна. Иигэжэ түсэбөө бүри үлүүлхэ аргатай, үлүүлхэшье байнабди. Тиин нёдондонойэнэ үедэ оройдоо 2 мянган центнер үбһэтэй байгаабди.

Нютаг нугадаа бэрхэ гэжэ суурхаһан Дабажан Хандажановай звеногойхид 1008 центнер үбһэ сабшаха түсэбтэй аад, 1645 центнертэ хүргэбэ. Виктор Ганжуровай даадаг оньһожоруулагдаһан звеногой гэшүүд 1600 центнер, Санжижан Лыкшитовэй звеногойхид 1450 центнер болгоод, түсэбөө холо үлүүлэнхэй. Юрэдөө гээгдэлдэ ороһон звено, үбһэшэн гэжэ колхоздо байхагүй.

Шэмэтэй һайн силос даража абаха түсэб яһала амжалтатайгаар дүүргэгдэнэ. 100 гаран тонно силос наран сэсэгээр даргадаа. Кукурузын ургасашье һайн. Кукурузын силос горитойгоор бэлдэгдэхэнь. Малажэ кукурузашан Федор Шагжиевай даадаг талмайн ургаса илангаяа һайн.

Жэл хахадай туршада ниитын малда сохом хүрэхөөр үбһэ тэжээл бэлдэжэ абаха хэрэгнай иигэжэ бодотоор бэелүүлэгдэжэ байна. Тарпа хуряалга эршэмтэйгээр ябуулхатайгаа хамта үбһэ тэжээл бэлэдхэлгээ багаханаршье һуладхахагүй, сабшажа боломоор газарыень косилкаар, гар хажуураар сабшажа абахабди. Нэмэжэ сабшагдаһан тэбэршье үбһэн сагайнгаа ерэхэдэ олдошогүй дараса болохо гэжэ хүн бүхэмнай ойлгоно.

Б. ШАГДЫРОВ.
Хяагтын «Эрдэм» колхозой түрүүлэгшэ.

Республикын колхоз, совхозуудта үбһэ хуряалгын, тэжээл бэлэдхэлгын ябаса тухай

1964 оной августын 10-най мэдээн (Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр):

Управленинүүд, аймаг	Һурилэгдэһэниинь	Силос даралга
Мухар-Шэбэрэй	68	3
Кабанскын	68	40
Хяагтын	51	6
Улаан-Үдын	46	2
Зэдын	35	7
Баргажанай	31	4
Хориин	30	17
Түнхэнэй	29	13
Яруунын	26	30
Баунтын	23	—

Байгша оной августын 10-най байдалаар республика доторнай бүхы сабшалангаймнай 60 процентынь ногоон сабшагдаад, үбһэ абаха түсэбнай оройдоол 40 процент дүүргэгдээд байна. Үбһэ сабшалган Баунтда, Баргажанда, Ахада, Хоридо ехэ хангалтагүйгөөр ябуулагдана. Сабшалга һурилалгэ хоёрой хоорондо ехэ һэлгээ бии байһаар. Үбһэ бэлэдхэлэй дүн һанаһанда хүрэнэгүй. Мүнөө жэлдэ жэл хахад соо бардам хүрэхэ үбһэ тэжээл хуряажа абаха гэһэн мүрысөө дэлгэрһэниинь мэдээжэ. Үбһэ ехээр хуряажа абаха арга боломжошье ажахы бүхэндэ бии гээд хаа хаанагүй хөөрэлдэдэг. Теэд тэрээндээ хүрэгдэнэгүй. Үүсхэл гаргаһан Яруунын үйлэдбэриин управлениин колхоз, совхозууд управленинүүдэй хамагай һүүл барижа ябана. Үбһэ бэлэдхэхэ жэлэйнгээ түсэб эндэхид миил 26 процент дүүргээд байна ха юм. Энэмнай хэлэһэн үгэдөө хүрэжэ байһан хэрэг болоно гү? Зэдын, Баунтын аймагуудай ажахынууд мүн лэ муу байдалтай.

Таряа хадалгын нютаг нютагта эхилжэ, энэ худэлмэриин эршэ хүсэн үдэр бүри үргэдэхэнь, олон хүн, техникэ зэмсэг тэрээн уруу элсүүлэгдэхэнь гээшэ. Тиигэбэшье һаань, сабшалангаа дууһан сабшаагүйдөө) үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ түсэбөө дүүргээгүйдөө энэ шухала худэлмэриие һула табижа, орхижо огто болохогүй гэһэн эрилтэ мүнөө табигдана.

Силос даралган тушаа онсо тоготохо ушартай бологдоно. Республикын колхоз, совхозууд силос дараха түсэбөө миил 10 процент дүүргэнхэй. Харин тиихэдэ Кабанскын үйлэдбэриин управлениин ажахынууд 40 процентдэ хүргөөд байна. Эндэхид эртын силос даралгые тон хаһа саг сооинь, эмхи гуримтайгаар эхилжэ шадаа.

Мүнөө хаа хаанагүй силослогдохоор тариигдаһан ургамалнууд эдеэшэжэ, сабшажа эхилхээр болоо. Зарим ушарта наран сэсэг мэтэ ургамалнуудай эшэ суурташа, модохиржо байһан үетэй. Элдэб холисонуудшье ургажа хүсэһэн зэргэтэй. Силослогдохо ургамалнуудаар баян аад, Улаан-Үдын, Мухар-Шэбэрэй, Баргажанай, Хяагтын, Зэдын үйлэдбэриин управленинүүдэй ажахынуудай түсэбөө миил 2—6 процент дүүргээд байхань ехэ гайхалтай хэрэг болоод байна.

Август һара хахадлаба гээшэ. Эртэ хюруу унадаг оршон байдалтай кукуруза тариһан ажахынууд энэ ургамал тушаагаа һаналаа табимаар болоо. Энэ талаар Худэриин (Хяагта) совхозойхид зүб шиидхэбэри абаа гэжэ һанамаар. Эндэхид кукурузаяа түүбэрилэн сабшажа эхилхээр түхеэржэ байна.

Тэжээл бэлэдхэлгын эгээн харюусалгатай үе болоод байна. Үбһэ хуряалга, силос даралгые эрид эршэдхэе.

Борьсогой совхоздо ургаса хуряалга эхилбэ. Түрүүшын үдэр механизаторнууд 1500 гектарта таряа хадаһан байна. Комбайнер Афанасий Леонов үдэр соо 25 гектар хадаха нормотой байгаад, аяар 93 гектар таряа баал болгон унагаагаа. Зураг дээрэ: комбайнер А. Леонов, тэрэнэй туһалагша К. Попов.

А. ИСТОМИНОЙ фото.

БҮЛЭГӨӨРӨӨ ХҮДЭЛХЭДЭНЬ БҮТЭЭСЭГЭИ

ПЕТРОПАВЛОВКА. (Телефоноор абтаба). Һүүлэй үеын наратай дулаан, хура бороотой үдэрнүүдтэ тарянай ургаса ехэ түргэн эдеэшэжэ захалба.

Ториин совхозой Тохойн отделениин эртэ таригдаһан нэлэнхы ехэ шэниисын ургаса нэгэ жэгдэ һайнаар эдеэшэжэ байна. Совхозойхид ургасынгаа хүсэд элеэшэхые хүлеэжэ, үнэтэ сагаа барангүй, августын 12-ой үдэр тэрэнээ нэгэ захаһаань амяарлан хадажа ороо. Тарян үшөө хүсэд эдеэшэжэ дүүрээгүйшье һаа, тэрэ хадагдаад, баалдаа хэбтэхэдээ орооһониинь һайнаар болбосорон, эдеэгээ хүсэхэ ха юм.

Комбайнернууд В. Юдин, К. Татарников, Е. Павлов, И. Казанцев гэгшэдэй хүдэлдэг нэгэ бүлэг агрегат түрүүшын хоёр үдэртэ Нарин гэжэ газарта 150 га таряа баал болгон хадаба. Бүхыдөө тэдэнэр тогтомол график, түсэб даабаринга ёһоор 10 хүдэлмэриин үдэр соо хамта 1100 га шэниисэ, 200 га ешмээн амяарлан хадаад, хуряажа абаха юм.

— Түрүүн гараһан үдэртөө тиимэншье бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлжэ бираагүйбди. Машина техникэеэ хүсэд тааруулжа, шиидэжэ ороходоошье, сүүдхэдээ нилээд ехэ таряа унагаахабди даа,—гэжэ ахалагша комбайнер В. Юдин хэлэнэ.

Үглөө, мүнөөгүй совхозой бусад отделенинүүд ургаса хуряалгадаа жэгдэрэн ороходь.

В. КЛОЧИХИН.
Зэдын үйлэдбэриин управлени.

Хонин бүриһөө хурьга абахын түлөө

Хуушан алдуунууд дабтагдахагүй

Хонидой искусственна үрэжүүлгын хаһын ороод байхада

Байгша ондо Үдын совхозойхид хонин бүриһөө дунда зэргээр 2 килограмм нооһо хайшалжа, абтаһан нооһоной центнер бүхэнэй өөрынь үнэ аяар 375 түхэригтэ, хонинойы мяханай центнерынь 59 түхэригтэ болоо юм. Тиихэдэ жэлэй үнгэрһэн 7 һарада совхоздо 12 мянган хони, хурьгад гарзалаа.

Энэмнай тон бирагүйхэн үрэ дүн гээшэ ааб даа.

Үнэндөө совхозой гол һалбари хонин ажал ха юм. Тиимэһээ эндэхи хонишод хахад жэлэйнгээ ажалай дүн гаргаад байхадаа, саашадаа энэ янзаараа хүдэлжэ яашье болохогүй, хонин үсхэбэрилгые шэнэ гуримаар эмхидхэжэ, түрүү онол арганудые үргэнөөр хэрэглэхэ гэжэ хэлсээ һэн.

Түбхын түрүүн ажахын тоосоондо ороһон бригаданүүдтэ мяха, нооһо абаха, үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ, хонидойнгоо тоо толгой олошоруулха, мүн хэды шэнээн гаргаша хэхэб гэхэ мэтэ түсэб, даабари үгтөө.

Хэнэйшье мэдэһээр, мүнөө хонишодой ажалда айхабтар харюусалгатай хүдэлмэриин хаһа—хонидой искусственна үрэжүүлгэ эхилээд байна.

Гэхэ зуура урда жэлнүүдтэ Үдын совхозойхид хонидой үрэжүүлгые аяар 4—5 һара соо үнжагайруулжа, хурьгадаа январь һараһаа эхилээд, бүри июль гаратар шахуу абадаг байһан. Зунай бэлшээриин хаһада эхэ хонидоо һайса хүсэ шадал абхуулжа, таргалуулжа шададаггүй, илангаяа үрэжүүлгын үедэ, ототой болоһон хонидоо илгаабди гэжэ тэдэнээ эдеэлхэ сагтань удаан хаажархидаг бэлэй.

Эдэ бүгэдые хараада абажа, совхозой хонишод энэ жэлдэ ондоогоор хүдэлхэ гэжэ шиидээ. Түбхын түрүүн үрэжүүлгын урда тээ бүхы эхэ хонидоо, түлгэнүүдээ тобир һайн болгохо, таргалуулхын тула ехэ оролдолго гаргаа. Отара, бригада бүхэндэ хонидые түхэреэн сүүдхэ соо хэрэ байлгажа, ногоо элбэгтэй бэлшээридэ адуулдаг болоо. Энээнэй ашаар мүнөө олонхи отаранүүдтэ хонидынь хүсэ шадалаар яһала һайнууд. Яһала хаһа сагтаа ототой болоожо, түргэншье ороондо ороно. Бүхыдөө мянга гаран хонид үрэжүүлэгдэө.

Байгша ондо совхоздо искусственна үрэжүүлгын 25 пункт эмхидхэгдэбэ. Тэдэнэй зариманиинь бүри июлиин 25-һаа хойшо хонидоо үрэжүүлжэ захалаа. Тэрэнэлэн отара, бригада бүхэндэ эдэбхитэй, үнэн шударгы, шалабаритай хүнүүд техник-үрэжүүлэгшэдээр табигданхай.

Эхэ хонидһоо түл олоор абахын тула тэдэниие бултыень заатал һаа август, сентябрь соо ороондо оруулжа, үбэл эртэ түлыень абаха ёһотой гэжэ эрилтэ табиха болоо һаа бүрүү. Жэшээнь, мүнөө эндэ үшөө бэеэ ёһоор хүсөөдүй, жэжэ түлгэнүүд олон. Тэдэниие мүнөө захаһаань барьяад үрэжүүлхэ аргагүй. Тэдэниие оройдоо үрэжүүлэнгүй һубай байлгажа баһал зохихогүй. Теэд яаха гээшэб?

Бэеэр бага түлгэнүүдые, мүн үшөө хүсэ шадал мүртэй абаагүй хүгшэн хонидые илгаад, тусхай отара болгожо, зундаа, намартаа һайнаар бэлшээхэ гэжэ шиидээ. Тиигээд тэдэ хонидые ноябрь, декабрь соо үрэжүүлжэ, ерэхэ жэлэй майн тэн багта хурьгадыень абаха юм.

Искусственна үрэжүүлгые эрхимээр үнгэргэжэ, зуун эхэ хонин бүриһоо 100-һаа үсөөн бэшэ хурьга түлжүүлхын түлөө совхозой хонишод бүхы хүсэ шадалаа гаргана.

В. ГУМПЫЛОВ,
«Шэнэ Үдэ» газетын редактор.
Хориин үйлэдбэриин управлени.

НҮХЭР Н. С. ХРУЩЕВ ЦЕЛИНОГРАДСКА ОБЛАСТИИН АЖАХЫНУУДТА

ЖАНЫСНАЙ станци (Целиноградска область), августын 13. (Пресс-группа). КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Н. С. Хрущев энэ үглөөгүүр Жаныснай станцида ерэбэ. Мүн Центральна Комитедэй секретарь В. И. Поляков эндэ ерэлсээ.

Н. С. Хрущев станцида буумсаараа Есильскэ үйлэдбэриин управлениин ойрын совхозуудай полинууд дээгүүр ябахаяа ошобо. Нүхэр Хрущевой Целинна хизаарта ябахадань, Казахстанай КП-гай ЦК-гай нэгэдэхи секретарь И. Ю. Юсупов, Казахай ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшэ Д. А. Кунаев, партиин Целинна крайкомой нэгэдэхи секретарь Ф. С. Коломиец, крайисполкомой түрүүлэгшэ В. В. Мацкевич гэгшэд удашана.

Эдэнэй машинанууд 3 час улүүтэй соо Ишим шадарай худөөгэй харгынуудаар дабшаба. Нэлэнхы ехэ шэниисын далай заха хизаартаа хүртэхөөр бэшэ гэхээр. «Жаныснай», «Московский», «Каракольский», «Бузулукский» совхозуудай полинууд дээгүүр ябажа хараа. Эдэ дүрбэн ажахын 100 мянга үлүүтэй гектар поли дээрэ алтан шэниисэ эдеэшэжэ байна. Шэнэ газарайхид гектар бүриһөө 16—18, 20 центнер ургаса абахаар багсаана. Гансахан Есильскэ үйлэдбэриин управлениин совхозууд энэ жэлдэ гүрэндөө 22 миллион пүүд таряа үгэхэ түсэбтэй аад, 35 миллиониие тушаахаар хараална.

Никита Сергеевич эндэхи полинуудые хараха үедөө совхозуудай директорнүүд Б. Н. Пегрухa, А. В. Гаурлик, Л. Я. Гольдберг, Н. П. Симахин гэгшэдтэй, Есильскэ үйлэдбэриин управлениин начальник Д. А. Кимтэй, парткомой секретарь И. А. Шендригтэй, бригадирнууд болон механизаторнуудтай уулзажа хөөрэлдөө.

«Бузулукский» совхозой нэгэдэхи бригадын полиин стан дээрэ нүхэр Н. С. Хрущев шэнэ газарай ажахын механизаторнууд, мэргэжэлтэд ба хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзажа, хани ёһоной хөөрэлдөө хэбэ.

Н. С. Хрущев Англиин хэблэлшэ Рой Томсонтой хөөрэлдэбэ

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев Советскэ Союзда ерээд байһан английска хэблэлшэ господин Рой Томсоной гуйлтаар, августын 13-да тэрээнтэй уулзажа хөөрэлдэбэ.

Н. С. Хрущевой шэнэ газарай совхозуудай ажал хүдэлмэритэй танилсажа байха үедэнь Целинна хизаарта энэ хөөрэлдөөн болоо. Н. С. Хрущев шэнэ газартахи шэнэ ургасые харахын тула эндэхи совхозуудай полинууд дээгүүр ябалсахыень господин Рой Томсониие уриба. Господин Рой Томсон энэ дурадхалыень баяртайгаар зүбшөөн абаад, Н. С. Хрущевтой хамта Есильскэ үйлэдбэриин управлениин «Жаныснай», «Московский», «Каракольский», «Бузулукский» совхозуудай полинууд дээгүүр ябалсаһан, шэнэ газарай совхозуудай хүдэлмэришэд болон мэргэжэлтэдтэй Н. С. Хрущевой хөөрэлдэхэдэ байлсаһан байна.

Поли дээгүүр ябаһанай һүүлээр Н. С. Хрущев господин Рой Томсонтой хөөрэлдэжэ, уласхоорондын ажабайдалда, совет общестын мүнөө үеын хүгжэлтэдэ хабаатай олон асуудалнуудта харюу үгөө.

Господин Рой Томсон тэрээнтэй уулзаһанайнь түлөө, хөөрэлдөөнэй үедэ гараһан асуудалнуудта харюунуудые үгэһэнэйнь түлөө Н. С. Хрущевто баясхалан хүргэбэ.

Господин Рой Томсониие удашажа ябаһан английска журналист Дэвид Лейтч, «Правда», «Известия» газетэнүүдэй ахамад редакторнууд П. А. Сатюков, А. И. Аджубей энэ хөөрэлдөөндэ байлсаа.

3 час шахуу үргэлжэлһэн хөөрэлдөөн үнэн, хани ёһоной оршон байдалда үнгэрбэ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

УКАЗ

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар нүхэр Ж. Б. Ванкеевые шагнаха тухай

Түрэһөөр 50 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, республикынгаа худөө ажахыда олон жэлдэ таһалгаряагүй һайнаар хүдэлмэрилһэниинь анхаралдаа абан, Хяагтын колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин управлениин Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ Жамсо Бальжинимаевич Ванкеевые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Л. САБУРОВ.

Улаан-Үдэ, Совет түүнэй байшан,
1964 оной августын 14.

„Арадуудай хоорондын эб найрамдал бэхижүүлһэнэй түлөө" уласхоорондын Ленинскэ шан Бен Беллэдэ барюулагдаа

АЛЖИР, августын 13. (ТАСС). «Арадуудай хоорондын эб найрамдал бэхижүүлһэнэй түлөө» уласхоорондын Ленинскэ шангые сүлөөтэ Алжирай гүрэнэй, политическэ, ниитын элитэ ехэ ажал ябуулагша—Алжирай Арадай Демократическа Республикын президент Ахмед Бен Беллэдэ барюулгын ёһолол мүнөөдэр эндэ болоо.

Комитедэй түрүүлэгшэ академик Д. В. Скобельцын уласхоорондын Ленинскэ шангай комитедэй үмэнэһөө энэ дээдэ шагнал хайрые барюулаа.

Оронойнгоо социально-экономическа ажабайдалда үндэһэн хубилалтануудые бэелүүлхэ, сүлөөтэ шэнэ Алжирай хүгжэхэ зам һунгаан олохо талаар президент Бен Беллын онсо ехэ габьяатай байһые Д. В. Скобельцын тэмдэглэбэ.

Манай олон үндэһэ яһатантай олон миллион бүхы совет арадай үмэнэһөө, Советскэ правительствын, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевой өөрынь үмэнэһөө, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. И. Микоянай үмэнэһөө хүндэтэ президент, Тантаа, хани ёһоной, үнэн сэдьхэлэй амаршалга хүргэхэ зол хубитай байнаб гэжэ академик Скобельцын хэлэбэ.

Президент Ахмед Бен Белла ёһололой суглаан дээрэ харюугай үгэ хэлэхэдээ, үндэр дээдэ шагнал хайрын түлөө баясхалан хүргөө.

Кипрэй хүн зондо туһа хүргэбэ

СССР-эй Улаан Хэрээһэнэй, Улаан Хахад һарын бүлгэмүүдэй союзай гүйсэдком түрэцкэ авиациин добтолгын үедэ гэмтэлдэ ороһон хүн зондо туһа хүргэхын тула медикамент болон үяха боохо материалнуудые Кипрэй Республикын медицинскэ эмхи зургаанuудта эльгээбэ.

(ТАСС).

Таряа хуряалгын урдахана

УРДЫНХИҺАА ХОЁР ДАХИН ТҮРГЭНӨӨР

Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин „Эрдэм“ совхоз бүхы таряагаа 13 хүдэлмэриин үдэртэ хуряахань. Ургасаяа түргэнөөр хуряаһанай ашаар ажахы 13,5 мянган түхэригэй зөөри алмаха, таряанай гээлтые эрид хороохо

ПЭГШЭГЭР удхэнөөр ургаһан шэниисын таряан хадагдаха, хуряагдаха сагаа хүлеэжэ ядаһандал, багахан һэбшээндэ аяар холоһоо намхалзан хүдэлжэ, долгилон байһан далай шэнги үзэгдэнэ.

Иигээдшье удахагүй энэ «алтан» таряан далай дээгүүр талын «корабльнууд» һубарилдан тамаржа, баян ургасын түлөө эршэтэй шанга ажал эхилхэнь гээшэ. Харин һая болотор хонжэн шахуу байдаг полевой стануудтамнай мүнөө хүн зон олон, машина техникэ дүүрэн, ямар нэгэ ехэ байлдаанда бэлдэжэ байһан сэрэгэй штаб шэнги харагдана. Теэдшье ургаса хуряалга гээшэмнай хүдөө ажахыдахи ёһотойл томо байлдаан ха юм. Тиимэһээ эдэ үдэрнүүдтэ механизаторнууд, бригадирнар, мэргэжэлтэд бэлэдхэлэйнгээ бүхы хүдэлмэри дахин дахин шалгана, түсэб, даабари, графигаа үшөө һайса тодорхойлно, хэрэгтэй газартань заһабари оруулна.

Зай иигээд лэ захиралтын үгтэхэлөөр комбайн, машинанууд доботолгодо дабшан орохоор бэлэн.

ТҮРГЭНШЬЕ ҺАА, «ТҮҮХЭЙ» БЭШЭ

Байгша ондо манай совхозойхид Ставропольин таряашадай жэшээгээр бүхы ургасаяа тон түргэнөөр, богонихон болзор соо хуряажа абаха зорилго табина.

Юуб гэхэдэ, нёдондо энэ дүй дүршэлые ёһоор хэрэглэжэ шадангүй, хадалга хуряалга хоёройнгоо хоорондо ехэ забһар гаргаһан, энээнһээ уламжалжа, ургасаяа зарим тэды гээлтэдэшье оруулһан байнабди. Жэшээлхэдэ, эгээн түрүүн бидэ бүхы прицепной комбайнуудаа табижа, зургаан үдэртэ аяар 4200 гектар таряа унагаабашье, хура борооһоо болоод, тэрэнээ хаһа сагтань суглуулан сохижо үрдеэгүйбди. Тиигэжэ таряан гээлтэдэ ороод, өөрынь үнэ сэншье ехэ болоо.

Энэ алдуугаа мүнөө одоол дабтахагүйбди. Байгша ондо совхознай тусхай үргэн абасатай «ЖВН-10» түхэлэй 6 жатка худалдажа абаа. Тэдэниие дүүрэн хүсэндэнь хүдэлгэбэл, бүхы 5404 га орооһото ургамалнуудай 2150 гектарынь үргэн абасатай жаткануудаар хадаха аргатайбди. **Тусхайлбал, нэгэ «ЖВН-10» жатка һаадгүй хүдэлхэдөө час соо 5 гектар таряа унагааха болоно. Тиихэдэ «ЖР-4,9» жатка час соо 2—3,5 гектар хадаха юм. Бүхы 21 аагрегадууднай часай 73,5 гектар гэхэ гү, али сүүдхэ бүри 1470 га ургаса баал болгохо ушартай. Энэ эршээр хүдэлбэл, бүхы 5404 гектар таряагаа дүрбэн хоног соо «хулһөөнь буулгажа» хүсэд шадаха байнабди.**

Манай «Эрдэм» совхозойхид таряагаа хэзээшье иигэжэ түргэн болзорто хуряажа үзөөгүй юм. Харин мүнөө туршахамнайл гээшэ.

Шадабаритай бэрхэ механизаторнуудай бүришье ехэ бүтээсэ түйлаха байһаниинь элитэ. Жэшээнь, гурбадахи бригадын **механизатор Ширап Балданов «ЖР-4,9» түхэлэй жаткаар 50 час соо 280 гектарһаа бага бэшэ ургаса унагааха уялга абаа.** Энэнь даабариһаань хоёр дахин ехэ болоно.

Үргэн абасатай техникэ гол түлэб нэлэнхы, тэгшэ газартай — нэгэдэхи, хоёрдохи, гурбадахи отделенинүүдтэ хүдэлхэ юм. Тиимэһээ тэндэ бүхы жатка, комбайнуудые таряа баал болгон хадахаар тааруулан тодхоһон, илангаяа тэдэниие түргэнөөр ябуулха түхеэрэлгэнүүдые хэһэн байнабди. Жэшээнь, «Беларусь» тракторай хойно шагтагалан холбохо «ЖР-4,9» жаткануудта резинэ мөөрнүүдые табяа. Тэрэнэй ашаар агрегадууд час соо 12 километр хүрэтэр ябаха болоно. Мүн энэ жаткын мотовилынь абаад, таряа хадаха хюрөөгэйнь дээгүүр 150 миллиметр үндэртэ утаашань нарибтар шабын түмэр татанхай. Энэнь дундуур ургасатай таряанда агрегадые час соо 12 километр хүрэтэр түргэн ябуулжа, сүүдхын 70 га хадаха арга олгоно. Мүнөө совхоздомнай зургаан тиимэ жатка бэлэн болонхой.

КОМБАЙНАЙ ХОЙНОҺОО ПЛУГУУД

Мүнөө жэлдэ комбайнуудаа табижа, баалаа суглуулжа сохиходоо, тэрэ дары һолоомоёо хуряажа абахабди. Ажахыдамнай һолоомо шэрэхэ, обоолхо тусхай нагшуурга (волокуша), һурилхэ түхеэрэлгэнүүд бии. **Энэ хүдэлмэридэ юһэн агрегадууд хүдэлжэ, сүүдхэ бүри 350 гектар таряалангай һолоомо суглуулжа абаха юм. Тиигэбэл, сентябриин 25-да таряанай газарта бухалшье һолоомо байхагүй.** Энээнэй ашаар таряа хуряажа байхадаа, намарай эртын паар ехээр хахалха аргатай болоно бшуу. Жэшээлхэдэ, отделени бүхэн паар хахалалгада хоёр-хоёр трактор табиха юм. **Тэдэнэр тус бүридөө халаан бүриин 10 гектар хахалбал, сүүдхэдээ 100 га паар лаб элдүүрилэгдэхэ ушартай. Иигэжэ хүдэлхэдөө сентябриин 20-һоо урда тээ 4000 га намарай эртын паар хахалжа сохом үрдихэбди.** Эрхим шанартай эртын паар ехээр хахалжа абахын тула илангаяа август соо шангаар хүдэлхэ болонобди.

Хуряалгын бүхы машина техникые нэгэ минута, часшье һаатуулангүй, бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэхэ гэбэл, тэдэниие тоһо, түлишэ уһа хэрэгсэлээр таһалдуулангүй хангаха. техническэ харууһа һайнаар хэхэ гээшэ айхабтар ехэ удха шанартай. Трактор, комбайнуудта тоһо, түлишэ хэхэ тусхай гурбан автоноилка худалдажа абаабди. Тэдэниие «Беларусь» тракторай хойноһоо сэхэ холбоод, зөөхэ болгообди. Хэрбээ энээнһээ урагша нэгэ тракторта түлишэ гараар бүлэжэ хэхэдээ 12—15 минута гарадаг һаа, мүнөө оройдоол 4—5 минута болоно. Энэмнай саг баһал горитой алмана. Гадна байгша ондо бүхы отделенинүүдтэ трактор, машинын тоһо, түлишэ тусхай талоноор үгэхөөр тогтоогообди. Тэрэшэлэн трактор, комбайнуудта хүрэнь байлгажа, техническэ харууһа хэхэ, бага зэргээр заһабарилха нүүдэл мастерскойнууд эмхидхэгдээ. Тэндэ дүршэлтэй заһабарилагшад-мастернууд табигданхай.

БҮХЫ УРГАСА — АМБААРТАА

Хэнэйшье мэдэһээр ёһотой һайн таряашад гээшэмнай ургасаяа хуряажа эхилхэдээ, ерэхэ жэлэйнгээ үрэһэ хүрэнгэ тушаа һанаагаа табидаг ёһотой ха юм даа. Тиигээдшье манай совхоз үйлэдбэриингөө управлениин ажахынуудта үрэһэ үргүүлжэ үгэхэ уялгатай ажахы болоно. Бидэ ургаса хуряажа эхилһэнһээ хойшо үрэһэ хүрэнгэеэ хааха тушаа һанаагаа табихабди. Хүрэнгын орооһоной ургаса гол түлэб гектарай 16—18 центнер сохом гарахаар хүлеэгдэнэ.

«Ургажа һууһан таряан үшөө таряан бэшэ, харин амбаарта оруулагдахадаал ёһотойл орооһон болодог» гэжэ зон урдаһаа хойшо хэлсэдэг ааб даа.

Энээниие хараада абажа, ургуулһан таряагаа монсойхоншье хоолос гээнгүй абаха зорилго табинабди. **Тиихэдээ ургаса хадажа баал болгохо, тэрэниие суглуулан сохихо хүдэлмэри эгээл 13 хүдэлмэриин үдэр соо дүүргэгдэхэ байна.** Таряа хуряалгын иимэ түргэнөөр ябуулагдаха бүри тоогууд дээрэ орооһо ехээр сугларха болоно. Тэрэниие нэгэшье һаадгүй түргэн сэбэрлэжэ, хатаажа, амбаарта хэхэ гээшэ баһал нилээд харюусалгатай шанга ажал ха юм. Совхоздо таряа сэбэрлэхэ, хатааха бүхыдөө тусхай 16 элдэб түхэлэй машина, түхеэрэлгэ бии. Мүнөө «Сельхозтехникын» отделениинхидтэй хамта час соо 20 тонно орооһо сэбэрлэжэ, хатааха түхеэрэлгэтэй нэгэ пункт шэнээр тодхогдожо байнхай. Энээниие тон яаралтайгаар барижа дүүргэхэ гээшэ мүнөөдэрэй тон шухала зорилго. **Совхоздо бүхыдөө шэнэ ургасын 600 мянган пүүд таряан абтахаар хүлеэгдэнэ. Тэрэнэйнгээ 240 мянган пүүдынь гүрэндэ тушаагхабди.** Энэ ехэ таряа зөөхын тула 73 автомашина бэлэн болгогдонхой. Теэд тэрэ хүсэмнай үшөөл багадахаар байна. Юуб гэхэдэ, түрүүшын үдэрнүүдтэ сүүдхын 335 тонно орооһо таряа гүрэндэ тушаагаа һаа, һүүлшэг тээ сүүдхэдээ тэрээнһээ 10 дахин ехэ таряа зөөхэ болонобди. Тиимэһээ машина техникэ бүришье олон хэрэгтэй.

ЗОНОЙ ЭДЭБХИ ХЭШЭЭЛ, УРМАНДА НАЙДАНАБДИ

Ургаса хуряалгые урагшатай һайнаар ябуулхын тула хүн зониие зүбөөр элсүүлэн эмхидхэхэ, тэдэнэй дунда ойлгуулламжын-политическа хүдэлмэри һайнаар табиха шухала. Илангаяа полевой станууд харуулан ойлгуулха хэрэгсэл, плакат, лозунг гэхэ мэтые олоор бэлдэнхэйбди. Бригада бүхэндэ партийна бүлэгүүдые эмхидхэжэ, хаа хаанагүй полит-эмхидхэлшэдые эльгээгээбди. Жэшээнь, полит-эмхидхэлшэдээр сомоной Соведэй түрүүлэгшэ А. Федорова, хүдэлмэришэдэй комитедэй түрүүлэгшэ Ф. Максимов болон бусад томилогдонхой. Партийна бүлэгүүдые даагшадаар эдэбхитэй коммунистнууд, механизаторнууд Д. Фефелов, Д. Тушинов, мүн нүхэд Семенов, Варфоломеев, Эрдынеев гэгшэд һунгагдаа.

Ажалай түлөөһэн тухай хоёр үгэ. Таряа богони болзорто гээлтэгүйгөөр хуряахын тула совхозой дирекци, партком таряашад, механизаторнуудай дунда социалис мүрысөө үргэнөөр эмхидхээд, эрхимээр ажаллаһан хүнүүдые зүбөөр урмашуулха хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулна. Тусхайлбал, «ЖВН-10» жаткаар хүдэлмэриин дүрбэн үдэртэ 200 га, «ЖБР-4,9» жаткаар—140, «ЖР-4,9» болон «ЖБ-4,6» жаткаар—120 га хадаһан тракторист-машинистда нэмэлтэ мүнгэн түлөөһэнэйнь заримые ороохоор 5 центнер хүрэтэр үгэхэ байна. Комбайнер гү, али прицепной комбайнай агрегадай трактористда 3000—3500 центнер ороохо сохижо абаад байхадань, 6-һаа 8 центнер хүрэтэр орооһо нэмэлтэ түлөөһэ үгэхэ юм. Мүн комбайнерой туһалагша, автомашинын жолоошон, намарай паар хахалһан тракторист, тоог дээрэ таряа сэбэрлэдэг хүдэлмэришэдтэ баһал нэмэлтэ түлөөһэн үгтэхөөр хараалагданхай. Тэрэшэлэн орооһо таряа хуряаха түсэбөө үлүүлэн дүүргэһэн, мүн тэрэнэйнгээ өөрын үнэ сангые хямдаруулһан бригадын бригадир, ургаса хуряаха хүдэлмэриин түсэб хараалһан болзортоо дүүргэһэн отделениин эрхилэгшэд баһал һарын салингаар шагнагдаха юм. Хэрбээ ургасаяа гээлтэдэ оруулаа һаань, гол түлөөһэниинь хяһагдаха, мүн нэмэлтэ түлөөһэншье оройдоо үгтэхэгүй.

Отделени бүхэнэй хоорондо дэлгэрһэн мүрысөөн табан хоног бүхэндэ согсологдожо, түрүү гарагшадта дамжуулгын улаан туг барюулагдажа байха. Харин агрегат бүхэнэй мүрысөөнэй дүн үдэр бүри гаргагдаха юм.

Бүхы орооһо таряалангаа 13 хүдэлмэриин үдэр соо дүүргэхэнь тиимэ бэлэхэн хэрэг бэшэ. Совхозой бүхы хүдэлмэришэд, мэргэжэлтэд хамаг хүсэ шадалаа гарган айхабтар шангаар ажаллаха болоно. Ургасые тон түргэн болзорто амяарлан хуряажа абаха гээшэ юугээрээ һайн бэ? Жэшээлхэдэ, таряагаа удаан хуряажа, үлүүсэ ехээр эдеэшүүлээд абаа һаамнай, тэрэ узуур дээрээ унажа, һайража, адагынь 2400—2500 центнерынь сохом гээгдэхэ һэн. Үшөө таряагаа хатааха, сэбэрлэхэдэмнай баһал 1000 гаран центнерынь хаягдаха. Тиигэжэ ургаса хуряалгые унжагайруулһан дээрэһээ совхоз 25 мянган түхэригэй зөөри хии алдаха байгаа бшуу. Таряа түргэн хуряажа абахада гээлтэ гарахагүйһөө гадна, үшөө 13,5 мянган түхэригэй алмалта хэгдэхэ байна.

Ц. ДОРЖИЕВ,
совхозой директор, экономическа наукануудай кандидат.
П. БРЫЛЕВ,
парткомой секретарь.
В. ИЖЕВСКИЙ,
главна агроном.
А. ДОРЖИЕВ,
главна инженер.
П. НИМАЕВ,
ахалагша экономист.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

КОММУНИСТНУУД ТҮРҮҮ ҮҮРГЭЕЭ ХАРУУЛҺААР

Газар доороһоо нүүрһэ малтан абалга үнгэрһэн жэлэй түрүүшын хахадтай сасуулбал байгша ондо 29869 тонноор ехэ болоо.

Ямар аргаар, хайшан гэжэ Галуута Нуурай шахтоуправлениин 7/8 шахтын коллектив иимэ амжалта түйлааб? Нэн түрүүндэ үйлэдбэридөө шэнэ техникэ, түрүү технологи нэбтэрүүлһэнэй ашаар. Шахтада нүүрһэ оньһон аргаар малтажа абаха «Тула» гэжэ хоёр түхеэрэлгэ, бусад элдэб янзын машина, техникэ тодхогдоод, ашаглагдажа байна. Энээнэй ашаар лава соохи гараар хэгдэхэ хүшэр хүндэ хүдэлмэри, жэшээлхэдэ, конвейер газарынь һэлгэжэ табиха, тулгуури тодхохо гэхэ мэтэ хүсэд усадхагдаа.

Гадна тус шахтын коллектив байгша оной эхилһэнһээ хойшо коммунис ажалай предприятиин хүндэтэ нэрэ зэргэтэй болохын түлөө мүрысөөндэ оролсоо юм. Тиигэжэ коллективэй ажабайдалда, хүдэлмэришэдэйнь ёһо заншалда ехэхэн хубилалтанууд боложо эхилээ. Горнягууд албан хэрэгтээ эзэн ёһоор, бодомжотойгоор хандадаг, ажаллажа байхадаа бэе бэедээ шанга эрилтэ табидаг, хэрэгтэй болоходонь хамһалсадаг, туһалалсадаг, нүхэдэйнгөө хүдэлмэреэр, ажаһуудалаар һонирходог боложо байна.

Эдэ бүгэдэ гэнтэ болоһон ушар бэшэ. Хүн зоной абари зан, ёһо заншал, ажал хэрэгтээ хандалгань гансата хубилдаг бэшэ ха юм. Ниитын организацинуудай зүгһөө горитой ойлгууламжын, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулагдаха хэрэгтэй болодог.

Тиимэһээ шахтын түйлаһан амжалтануудта, эндэ болоһон хубилалтануудта партийна организациин үүргэнь тон ехэ гэбэл алдуу болохогүй байха.

Нэгэ иимэ жэшээ харуулая. Нүүрһэ малтажа абалгые бэлэдхэдэг участок жэлэй эхиндэ ехэхэн гээгдэлдэ ороод байба. 1963 оной түсэб 606 метрээр дутуу дүүргэгдээ һэн. Яалтай гээшэб, ямар хэмжээ абалтайб—энээн тушаа эндэхи коммунистнууд нэгэнтэ бэшэ бодолгото болоһон, партийна группынгаа суглаан дээрэ зүбшэжэ хэлсэһэн байха. Һүүлэй һүүлдэ проходчигуудай ажал шэнээр эмхидхэхэ комплексно бригадануудые байгуулха гэжэ шиидэбэ.

Зүб шиидхэбэри олдоһон байба. Энэнь комплексно бригадануудай хүдэлмэриин түрүүшын үдэрнүүдһээ элирбэ. Урдань гээгдэжэ, бусад нүхэдэйнгөө ажал хойшонь татажа байһан проходчигууд үдэрһөө үдэр бүридэ, һараһаа һара бүри даабаряа үлүүлжэ эхилбэ. Жэлэй эхилһэнһээ хойшо хуушан үриеэ түлөөд, мүнөө графигһаа 600 метрээр түрүүлжэ ябана.

Энээндэ участогай коммунистнуудай эмхидхахы үүргэнь элитээр харагдаба. Хамтадаа 17 коммунистнууд участогай партийна группада оролсоно. Горно мастер В. В. Захаров энэ группые хүтэлбэрилдэг. **Алишье ажал дээрэ хүдэлхэдөө коммунистнууд түрүү үүргэеэ дүүргэжэ, ажал хэрэгтээ коммунис ёһоор хандажа, үндэр бүтээсэтэ ажалай үльгэр жэшээ харуулна. Илангаяа коммунистнууд мастер Г. Т. Коновалов, проходчигуудай бригадир, Социалис Ажалай Герой Г. Д. Тучинов, проходчик Б. С. Бальжиев гэгшэдэй оролдосото ажал тэмдэглэмээр.**

Коммунис ажалай түлөө мүрысөөнэй үедэ үйлэдбэри саашадань нарижуулан һайжаруулха, түрүү дүй дүршэл нэбтэрүүлхэ тушаа горитойхон хүдэлмэри ябуулагдаа. Шахта дээрэ саг үргэлжын үйлэдбэриин зүблөөн, партийна хиналтын комисси, ухаалан зохёогшодой, уралан нарижуулагшадай бүлгэм эдэбхитэйгээр хүдэлдэг болонхой.

Байгша ондо эндэхи шахтернуудһаа, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдһөө 30 гаран дурадхалнууд орожо, 20-иинь үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдээ. Тиигэжэ 6070 түхэриг мүнгэ алмагдаба. А. Л. Невзоров, И. Р. Суранов, А. Г. Дедюхин, Н. С. Голубев болон бусад эдэбхитэй уралан нарижуулагшад гэжэ суурхадаг болоо.

Гэхэтэй хамта коммунис мүрысөө эмхидхэхэ хэрэгтэ зарим дутагдалнууд үзэгдэһөөр. Ажахын, профсоюзна организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй зүгһөө энэ шухала хэрэгтэ ёһо тэдысэ хандаха ушар гарадаг.

Эдэ болон бусад дутуу дундануудые дары усадхажа, коммунис ажалай түлөө мүрысөөе бүри үргэн далайсатай болгохо гээшэ шахтын партийна организациин дайшалхы зорилго болоно.

Шахтёрнуудай һайндэр ойртожо байна. Зангшалта һайндэрэйнгөө хүндэлэлдэ ажалай вахтада жагсаха зуураа, 7/8 шахтын горнягууд нүүрһэ малтажа абаха найма һарын түсэб августын 29 болотор дүүргэхэ, нүүрһэнэй үнэ сэн хямдаруулжа, июль—август һарануудта 5 мянган түхэриг алмаха гэһэн уялга абаһан байгаа. Зарим участок, цехүүдэй уялгань бүришье ехэ байха. Жэшээлхэдэ, 28-дахи лавын горнягууд, ОМКТ гэжэ комплексноор сүүдхэдээ 600 тонно нүүрһэ малтаха транспортна цехэй коллектив 8 һарын түсэбһөө гадуур 18 мянган тонно нүүрһэ ашаалжа ябуулха гэһэн уялгатайнууд.

Горнягуудай үгэ хэрэг хоёрынь алгасангүй. Коммунист А. В. Невзоровой хүтэлбэрилдэг 28-дахи лавын коллектив июнь һарада сүүдхэдээ дунда зэргээр 439 тонно нүүрһэ абадаг байбал, эдэ үдэрнүүдтэ 700—750 тонно малтана. Нүхэр Воробей гэгшын хүтэлбэрилдэг хоёрдохи участогай коллектив нүүрһэ малтаха түсэбөө 500 гаран тонноор үлүүлжэ ябана.

—Шахтымнай цех, участогуудаар, бригада, халаануудаар ажалай эршэ улам шангадана. Энэшье ойлгосотой бээзэ. Шахтернуудай үдэрэй хүндэлэлдэ абаһан уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэ өөрынгөө хубитые оруулхын тула горняк бүхэн оролдоно ха юм,—гэжэ 7/8 шахтын партийна организациин секретарь Дмитрий Георгиевич Хлебников хэлэнэ.—Мүрысэгшэдэй түрүү зэргэдэ манай коммунистнууд ябана.

Цэдэн БАЛДАНОВ.

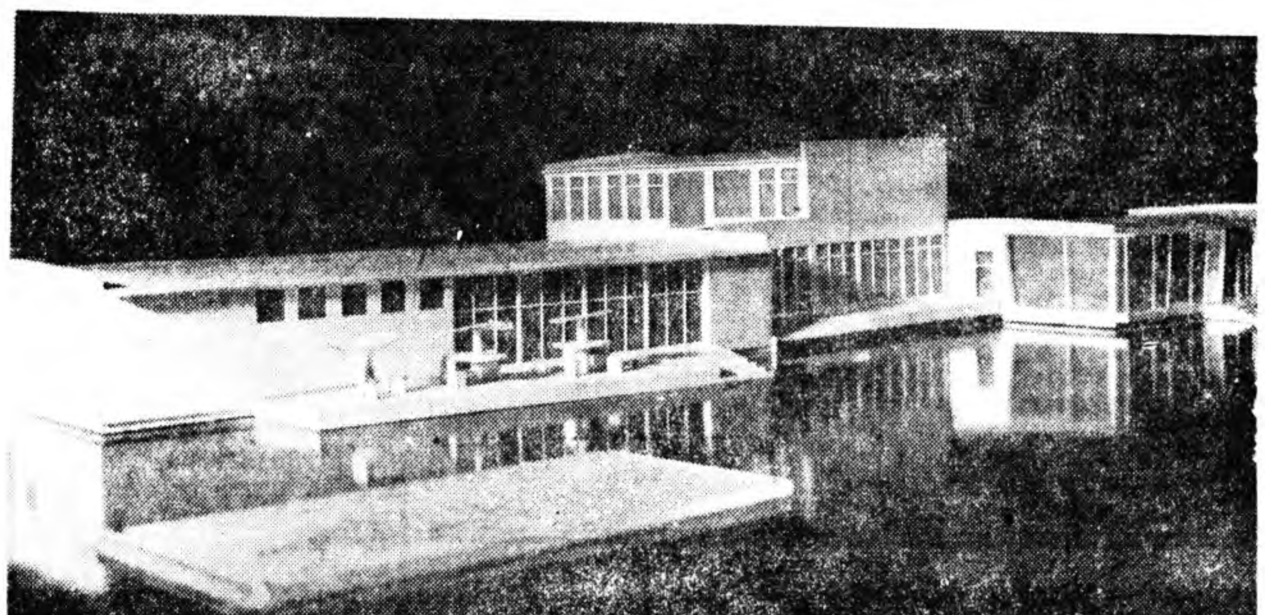

МОСКВА. Хүдөө тосхонуудта ниитэ худалдаа наймаанай түб бариха проект «Мособлпроект» институт табижа дүүргэбэ. Иимэ түбтэ магазин, столово, ажалшадые алибаа юумээр хангаха комбинат болон бусад эмхи зургаанууд байха. Зураг дээрэ: худалдаа наймаанай түбэй македэй проект.

ТАСС-ай фото.

Эдеэ хоолой предприяти, һү һаалиин фермэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд, мүрысөөндэ шармайн оролсогты!

Ариг сэбэр, арюун һайханай түлөө!

Нэгэтэ городой һүнэй комбинат нэгэ цистернэ һү ангай совхоз руу эльгээбэ. Энэ юун боложо байна гээшэб?! Гутахаяа һанаһан ехэ һүн малай, ангай тэжээл болон ошоо.

Энэ нэгэ ушар. Теэд иимэ ушарнууд илангаяа эдеэ хоолой предприятинүүдтэ хэды олон үзэгдэнэб даа.

Эдеэ хоол бэлдэдэг предприятинуудта ехэхэн эрилтэ табигдана. Эдеэ хоолой олохон предприятинуудта капитальна заһабари хэгдэһэн, цехүүдынь үргэн болгогдоһон. Хуушан, муу байра гэрнүүдтэ байдаг олохон предприятинууд шэнэ гэрнүүдтэ ороо, ажалынь оньһожоруулагдаа. Жэшээлхэдэ, Баргажанай Адагай загаһанай комбинат шэнэ һайн байрада оронхой. Ехэнхи ажалынь машинаар хэгдэнэ, хүдэлмэришэдтэ ямар һайн байра байдал түхеэрэгдээ гээшэб! Хүдэлмэришэн бүхэн ажалай һүүлээр душта ороод, хубсаһаа һэлгээд, гэртээ харижа амардаг.

Улаан-Үдын уһан умда бүтээдэг заводшье шэнэ байрада орожо түбхинэнхэй. Мүн хилээмэнэй заводой байрын барилга дүүрэжэ байна.

Ариг сэбэрые сахилга... Ямар ехэ удха шанартай хэмжээ ябуулгаб? Нээрээшье нэгэ заахан муухай зүйл, һалан ябадалһаа боложо, ехэ юумэн гутадаг ха юм. Ариг сэбэр сахилгые һайнаар эмхидхэбэл, бүтээһэн эдеэ хоолшье шанартай байхал.

Тиимэһээ республикымнай Министрнүүдэй Совет энэ хэрэгтэ, ариг сэбэр сахилгада ехэхэн анхарал хандуулһан тогтоол гаргаба.

Бэшүүрэй эмшэлэгшэдэй хүдэлмэриин дүй дүршэлые Министрнүүдэй Совет һайшаагаа. Бэшүүрэйхинэй дүй дүршэл үргэнөөр хэрэглэжэ, һү һаалиин фермэнүүд, эдеэ хоолой предприятинуудта ариг сэбэрые сахиха, предприяти, фермэнүүдэй хоорондо ариг сэбэрэй түлөө социалис мүрысөө эмхидхэхэ гэжэ Худалдаа наймаанай Министерство, Буркоопсоюз, аймсоведүүдэй гүйсэдкомуудые Министрнүүдэй Совет уялгалба.

Бэшүүрэйхид юу хээб?

Хоёр жэлэй урда тээ больницын коллектив һү һаалиин бүхы фермэнүүдтэ походуудые хэжэ эхилээ һэн. Эндэхи бүхы врач, фельдшернүүдтэ тусхай участок үгтэжэ, хүн бүхэн өөрынгөө уялгада үнэн сэхээр хандаһан. Тэдэнэр һаалишадтай ходо хөөрэлдэжэ, туһатай зүбшэл үгэдэг. Эмшэлэгшэд амяараа өөһэдөө иигэжэ ажаллаа гэжэ һанана гүт? Үгы даа. Партийна организацинуудта тэдэ тулгалаа, тэдэнь элирүүлэгдэһэн дутуу дундануудыень усадхаха хэрэгтэ бүхы хүсөө элсүүлэлсэһэн.

Иимэ арга боломжо хаанашье бии. Предприяти, фермэ бүхэн дээрэ ариг сэбэрые сахижа болохо. Тиимэһээ республикын Министрнүүдэй Совет олонниитын эдэбхитэдые, Улаан хэрээһэнэй хүдэлмэрилэгшэдые энэ хэрэгтэ хабаадуулхые дурадхана бшуу.

Мүнөө республикын партийна организаци, министерство болон бэшэшье организацинуудай түлөөлэгшэдһөө бүридэһэн шэнэ комисси ажаллажа эхилбэ. Һаяхан болоһон зүблөөнэй һүүлээр комиссиин гэшүүд аймагуудай һү һаалиин фермэ болон эдеэ хоолой предприятинуудта ариг сэбэр сахилгые шалгахаяа ошобо.

Ехэ предприятинуудта санитарна комисси, багануудта—постнууд эмхидхэгдэхэ.

Августын 15-һаа эхилжэ, эдеэ хоолой предприяти, һү һаалиин фермэнүүдтэхи ариг сэбэрые шалгалта эхилхэ. Энэмнай табан хоногто болохо, зүгөөр мүрысөөн удаан үргэлжэлхэ. Ариг сэбэрые һайнаар сахижа шадаһан, мүрысөөндэ илаһан предприяти, фермэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэдтэ диплом барюулагдаха юм.

О. КОТУХ,
Республикын ариг сэбэрые сахиха комиссиин түрүүлэгшын орлогшо.

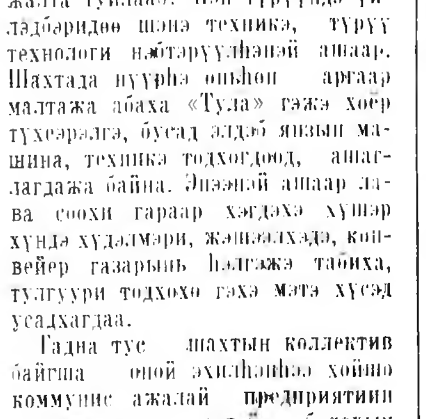

Коммунис ажалай ударник, токарь Александра Васильевна Сызганова үндэр бүтээсэтэй ажалаараа ЛВРЗ-гэй локомотив мөөрэй цех соо бултанда мэдээжэ болонхой. Зураг дээрэ: нүхэр Сызганова ажалдаа.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

ДҮН ГАРГАХАДА ШЭТЫНХИД ТҮРҮҮЛБЭ

Улаан-Үдэ, Шэтэ городуудай түлөөлэгшэдэй суглаанһаа

Манай Улаан-Үдын ажалшад хэдэн жэлэй туршада хүршэ Шэтэ городойхидтой мүрысэдэг. Хоёр городой хоорондохи мүрысөөн алишье талаараа һайн удха шанартай, абаһан социалис уялгануудаа бодотоор дүүргэхэ хэрэгтэ ажалшадай харюусалга дээшэлүүлдэг. Энэ мүрысөөндэ хабаадалсадаг промышленна предприяти, барилгын болон бусад организаци, эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд коммунис ёһоор ажаллаха, ажаһууха гэжэ оролдоно. Городой 55 мянга гаран ажалшад коммунис ажалай түлөө гэһэн мүрысөөндэ хабаадалсана, тэдэнэй 20 мянга гаран түрүүшүүлдэ коммунис ажалай ударнигай нэрэ зэргэ олгогдонхой. Экономическа шэнжэлэлгын ниитын бюро, нормо тогтоолгын болон ниитын конструкторнуудай бюро гэхэ мэтэ ниитын организацида 1700 хүн һайн дураараа хабаадалсажа, үйлэдбэриин шухала асуудал шиидхэлсэнэ.

Хоёр городуудай ажалшадай хоорондохи мүрысөөнэй хахад жэлэй дүнгүүдые согсолхо асуудалда һаяхан үнгэргэгдэһэн Улаан-Үдэ, Шэтэ городуудай түлөөлэгшэдэй суглаан зорюулагдаа. КПСС-эй Центральна райкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр А. А. Хвостов түрүүтэй хүршэ городоймнай делегаци энэ суглаанда хабаадалсаа. Улаан-Үдэ, Шэтэ городуудай ажалшадай социалис мүрысөөнэй 1964 оной түрүүшын хахадай дүнгүүд тухай партиин Улаан-Үдын горкомой секретарь нүхэр **Чукаевай** элидхэлые суглаагшад шагнаа. Хоёр городуудай промышленностиин хүдэлмэришэд валовой продукци гаргаха даалгабаряа үлүүлэн дүүргээ (улаан-үдынхид 102,8 процент, шэтынхид—106,0 процент), мүн барилга-хабсаралгын хүдэлмэри үлүүлэн хэгдээ. Манай хүршэнэр ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, валовой продукци бүтээхэ талаар улаан-үдынхидые ахижа гараа. Манай городой зарим предприятинуудай гээгдэжэ ябаһан ушарһаа иимэ байдал тохёолдоо. Мелькомбинат, Кировэй нэрэмжэтэ металл зүйлнүүдэй завод, нооһо угаадаг фабрика, гэр байрын томо панелиин завод түрүүшын хахад жэлэй түсэб дүүргэжэ шадаагүй. Продукциин өөрынь үнэ сэн хямдаруулха, түсэбһөө гадуур продукци үйлэдбэрилхэ даалгабаряа олон предприяти мүн лэ дүүргээгүй.

Шэтэ городойхидой үмэнэһөө делегациие толгойлогшо нүхэр **Хвостов** үгэ хэлэбэ.

Хоёр городой түлөөлэгшэдэй суглаанда хабаадалсахаар манай эндэ ерэһэн делегаци Улаан-Үдын предприятинуудай дүй дүршэлтэй танилсаа, тиигэжэ «Электромашина», «Теплоприбор», локомотив-вагон заһабарилгын завод, оёдолой фабрика ошожо хараа. Делегациин тэндэ юу хараһан, ажаглаһан тухай тэрэ хөөрэжэ үгөө.

—Эдэ предприятинууд амжалта түйлан ажаллана. Харин хэрэглэгдээгүй арга боломжонь үшөөл ехэ,—гэжэ нүхэр Хвостов тэмдэглээ. Предприятинуудай зарим участогуудай ажал хүсэд оньһожоруулагдаагүй, тиимэһээ ажалай бүтээсэ бага. Харин Шэтын промышленна предприятинуудай хэбшэд болон бусад хүдэлмэришэд бригаданууд болгон эмхидхэгдэнхэй. Иигэжэ ажалаа эмхидхэхэдэ бүтээсэ нилээд дээшэлнэ.

Барилгашадай һайндэрэй урдахана манай коллектив гэр байрануудые ашаглалгада тушааха долоон жэлэйнгээ даалгабари дүүргэһэн байгаа,—гэжэ ЛВРЗ-гэй капитальна барилгын таһагай партийна организациин секретарь нүхэр **Дорошенко** хэлэбэ. Иимэ амжалта хайшан гэжэ түйлагдааб гэхэдэ, бидэнэр бүхы хүдэлмэреэ графигай ёһоор эмхидхэнэбди, зунай дулаан сагые ашаа туһатайгаар хэрэглэхые оролдонобди. Манай коллектив байгша оной түсэбые октябрь соо дүүргэхэ зорилго урдаа табинхай.

Ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай хүдэлмэри һайжаруулха, тэдэнэй тоо олошоруулха асуудалда нүхэр **Затеева** анхарал хандуулба. Октябрьска районд столовонууд үсөөн. Бабушкинай үйлсэдэхи, Силикатна тосхондохи столовонууд муу байдалтай, ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай урда табигдадаг мүнөө үеын эрилтэ хангажа шаданагүй. Гэбэшье шэнэ столовын барилга долоодохи жэлээ унжагайрһаар. Энэ столовын барилгада жэл бүхэндэ мүнгэ зөөри һомологдодог, теэд жэл бүхэндэ хэрэглэгдэнгүй, үлэшэдэг. 280 хүнэй һууажа эдеэлхэ столово түргэнөөр бариха эрилтэ үгэ хэлэгшэ хэһэн байна.

«Главвостоксибстройн» АТК-гай автомашинын жолоодогшодой бригадые даагша нүхэр **Шабанов** автотранспорт ашаглалгые һайжаруулха тухай тоггон хэлээ. Шэлэй заводой барилга манай ороной шухала барилгануудай нэгэн юм. Тэрэниие хараалагдаһан саг болзор соонь дүүргэхын тула ажалай эмхидхэл һайжаруулха шухала. Харин барилгын материал зөөдэг автомашинанууд муугаар ашаглагдана, удаан саг соо миин байлгагдана. Нормын ёһоор нэгэ үдэр оройдоо нэгэ час соо зогсоогдохо машинанууд зарим үдэрнүүдтэ аяар зургаан часай туршада миин байлгагдана. Буряадай барилгын управлениин, 5-дахи СМУ-гай хүтэлбэрилэгшэд энэ дутагдал усадхаха талаар зохихо хэмжээ абанагүй гэжэ тэрэ шүүмжэлбэ.

Улаан-Үдын 2-дохи һургуулиин директор нүхэр **Чернов**, горкомхозой главна инженер нүхэр **Жданов**, «Электромашина» заводой слесарьнүүдэй бригадир **Думнов**, 8-дахи автотранспортна ажахын жолоошон **Попов** гэгшэд үгэ хэлээ.

Социалис мүрысөөнэй түрүүшын хахад жэлэй дүнгөөр Шэтэ городойхид илажа гараа гэһэн тогтоол түлөөлэгшэдэй суглаан баталан абаба.

Хоёр городуудай мүрысөөндэ гээгдэһэн ушар улаан-үдынхидэй урда ехэ зорилго табиба. Гээгдэлһээ гараха, бии байһан дутагдалаа усадхаха хэрэгтэ арга боломжоёо элирүүлэн хэрэглэхэ эрилтэ табигдаа. Иимэ арга боломжо предприяти бүхэндэ бии.

Предприятиин бүтээдэг продукциин шанарай түлөө ёһотойгоор тэмсэхэ, гүрэнэй зөөри гамнан арьбалха шухала. Тиигэжэ дутагдалаа усадхажа, участок, цех, коллектив бүхэнэй гүрэнэй түсэб, абаһан социалис уялгаяа дүүргэхэ арга хангажа, долоон жэлэй зургаадахи жэлэй дүнгөөр Шэтэ городойхидые социалис мүрысөөндэ илажа гараха зорилго манай городой ажалшадай урда табигдаба.

Т. НАСЫРОВ.

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур
1964 оной августын 15.

НАҺАЖААЛ ЭДЭБХИТЭДЭЙ ТУҺАЛАМЖААР

Бүхэли наһаараа ажал хэжэ, альгаараа һайса холоһон, ажалай онишо ухаһан, ажабайдалай амта шүүһэ таһан хүнүүдые эжэ эхигүй үнэн зүрхэнһөө хүндэлэн, гарыень шангаар бариха дуран хүрэдэг. Эдэ манай эсэгэнэр, аханар, абганар, эжынэр, абганар—хүнэй этигэл найдалда хүрэһэн хүнүүд лэ хадаа ёһоор ха юм. Имэ хүнүүд манай Баргажанай Улан нютагта олон байха.

Хүн зоноймнай ажаһуудал... Худалдаа наймаанай, элүүрые хамгаалгын, соёлой талаар хүн зониие хангалгаһаар табигданхайб? Ажал хэрэг, ажаһуудалшье тэрэнһээ дулдыдадаг байха. Манай Уланай сельсоведэй нютагта 80 гаран пенсионернүүд тоологдоно. Тэдэнэй соведэй түрүүлэгшээр Санжи Бадмаев (68 наһатай) гэжэ хүн ажалладаг. Хабарай тарилгын урда тээ сельсоведэй сесси дээрэ шухала асуудал хаража байхадаа, поселоод барилга, таряа хаЬууһалгада пенсионернүүд хэды шэнээн туһа хэжэ шадахаб гэжэ хэлсэгдээ һэн. Санжи Бадмаевичай үгөөр болоходоо, тэдэгэй захань хори гаран үбгэд поселоод барилгада ябажа шадаха, талхата таряа харууһалха гэжэ элирээ һэн.

Ажаһуудалай талаар хангалгые наймаар шалгаха, дутуу дунданууд шөөл бии, тэдэниие усадхаха гэһэн хабари гүйсэдкомнай пенсионернүүдтэ үгөө һэн. Нээрээшье нютагаймнай зарим магазинууд муугаар ажаллана гэһэн гомдолнууд бии байгаа.

Һайн байһан юумые шалгаһанай хэрэггүй гэлсэдэг. Хэды тиибэшье шалгалта хэрэгтэйл болоно даа. Яахадааб гыт. Ходо һайн, һайн гэлсээд, зарим дутуу дундыень элирүүлэнгүйшье байжа болохобди. Хүндэ этигээгүй хэрэг бэшэ.

Худалдаа наймаанай талаар хэлэе. Манайда нүүдэл наймаан яһалашье һайнаар табигданхай. Уланай сельпогой автолавкын жолоошон-наймаалагша нүхэр Цыренов оролдосотой хүн. Тэрээндэ гомдол үгы. Колхозой түбһөө аяар 80-яад модондо оршодог Хара-Үһан гэжэ газарта тэрэ ошожо, наймаа хэдэг. Долоон хоног соогоо нэгэ дахин ошохо баатай болоогдоно. Тиибэшье хүнэй нюдэн хёрхо, шухала эд бараан үшөөл хомор асарагдана гэһэн гомдол ороо. Пенсионернүүд Санжи Бадмаев түрүүтэй энэ хэрэгые шалгажа үзөөд, тусхай дурадхалнуудые Уланай сельпогой правленидэ оруулһан. Тиихэдэ Улюкчикан дээрэхи магазин муушагаар худэлдэг байгаа. Наймаалагша Евдокия Соднопова хүнүүдтэ бүдүүлигээр хандадаг, ажалдаа дурагүйшэг, ходо гарахам, ябахам гэжэ байдаг юм һэн. Имэ хүн яагаад һайн ажаллаба гээшэб даа. Манай пенсионернүүдэй соведээрхин энэ хэрэгые шалгажа үзөө, сельподо энээн тухайнь дуулгаа, магазинаа һайнаар худэлгэгты гэһэн һануулга хэһэн байха. Юун гэжэ һанаабта? Олоной үгэ хүсэтэй. Мүнөө шэнэ наймаалагша нүхэр Балданова ороод, һайнаар ажаллажа байнхай.

Эмшэлэгшэднай үбһэшэд дээгүүр ябана гү? Эмнэлгын хүдэлмэри ямараар ябуулагданаб? Нэгэл иимэ гомдолтойбди. Эдэниие ганса пенсионернүүдшье бэшэ, бүри олон хүнүүд хэлэдэг. Юундэб гэхэдэ, манай XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түб һуурин, тосхонуудта аяар 4 мянга гаран хүн зон ажаһууна. Фельдшерскэ 5 пункт бии. Тиигээд нэгэшье врач байхагүй. Участогай больницые фельдшер ударидана. Борголой нютагта ажалладаг Тамара Мохосоева үбһэшэд дээгүүр ябанагүй, малшад, хонишодто үсөө ябана гэһэн мэдээсэл пенсионернүүдэй совет сельсоведэймнай гүйсэдкомдо дуулгаба. Мүн Хилганадахи фельдшер Элхеева һөөлэ бэшээр ажаллана гэлсээ һэн. Эдэ нүхэдтэй хөөрэлдэхэ саг гараа. Хэмжээ абаабди.

Пенсионер Хабру Эрдынеев 70 наһатай. Эдэбхи үүсхэлээр баян хүн. Һаяхан энэ хүмнай Улан тосхондо ариг сэбэр сахилгые шалгажа үзэбэ. Санитарна постнуудай ажалые шалгаад, хэн ямараар ажалланаб, ямар дутуу дунданууд бииб, ямар үйлсэдэ ногооруулга хэлтэйб гэжэ совет дээрэ элидхээ һэн.

Наһажаал эдэбхитэднай миил нюдэ балай, шэхэ дүлии, хүнэй эльгээһэн тээшэ ошожо ябадаг хүнүүд бэшэ. Пенсионернүүдэй совет өөһэдын түсэбтэй. Жэшээлхэдэ, мүнөө таряа хураалгын эхилжэ байхада, хоёр полевой стануудһай бэлэн болоо гү гэжэ шалгажа үзэхэ гэһэн пункт ажалайнь түсэб соо бии һэн.

Хүнтэйн тала. 1-дэхи, 2-дохи бригадануудай полевой стан түгэд бэлэн. Сагаадагдажа, угаагданхай. Столовонуудынь бэлэн. Соёлой хүдэлмэрилэгшэд Куксова, Будаева гэгшэд полевой стануудые шэмэглэн гоёолго, улаан булангуудые тухеэрэлгэ һайнаар эмхидхээ. Манай пенсионернүүд тэндэ оролсоо ааб даа.

Баргажанай ажаһуудалай комбинадайхид энээ руу ябана гү? Үгы даа. Санжи Бадмаев энээн тухай үшөө хабар хэлээ юм. Хабарай тарилгын үедэ ажаһуудалай комбинадай машина отара, гүүртэнүүд дээгүүр ябажа, малшадай захил абаха байха гэжэ комбинадай директор нүхэр Щёголев бидэниие ехэл найдуулаа һэн.

Пенсионернүүд мүнөө хэлэнэ. «Алин бэ тэрэ Щёголевоймнай хэлээшэ? Али саарһан дээрэ үлөө гээшэ гү?..».

Нээрээшье Баргажанай комбинат манай Улан тосхонһоо холошье бэшэ юм. Ойрдоол гушахан модо. Теэд комбинадай машинын тооһоншье энээ руу харагдаагүй.

Улан тосхондо парикмахерска, сабхиин мастерской нээхэ гэжэ пенсионер Ламажаб Донгитов, мүн бусадшье хэлэжэ байгаа һэн. Комбинадай директор Щёголев нээхэбди, нээхэбди гэжэ гоё гоёор хөөрөө. Бидэ пенсионернүүдэй туһаламжаар гэр олоод байгаабди. Теэд үгы аад, үгы даа...

Таряа хураалга эхилээ. Манай наһажаал эдэбхитэд хураалтын шанарые шалгаха, гүрэндэ тушаагдаха ороохо сэбэрлэлгэдэ ажаллахаяа бэлдэжэ байна. Ажаһуудалай талаар хангалгые һайжаруулха хэрэгтэ тэдэнэй туһа хэһэн габьяа бага бэшэл даа. Байгша оной июниин 26-да болоһон сесси дээрэ шухала асуудал хэлсээбди. Культурно-ажаһуудалай талаар үбһэшэдые яажа хангахаб? Пенсионернүүд эгээл эдэбхитэй байгаа.

Имэл даа манай наһажаал эдэбхитэд! Үшөөл тэдэнэр ажаллажа, олоной хэрэгтэ хубитаяа үшөөл оруулха байха.

Г. БАДМАЕВ,
Баргажанай аймагай Уланай сельсоведэй түрүүлэгшэ.

Яруунын совхозой сабшалан дээрэ үбһэ хуряалгын хүдэлмэри түлэг ябажа байна. Совхозой 2-дохи отделенидэ һургуулиин һурагшад—эдир хүбүүд, басагад ехэшүүлтэй адли үбһэ сабшажа, хуряажа, һүрилэлсэжэ, тон ехэ туһа нэмэри хэнэ. Эндэ тракторай комсилкын машинистаар хүдэлдэг Жамьян Ширабона, Бальжинима Анданов гэгшэд ажалдаа тон хангалгатайгаар хандажа, ургаса доогуур, һайн шанартайгаар сабшадаг.

— Эдэ хоёр ехэл бэрхэ, шударгы үхибүүд даа, — гэжэ звеное даагша Ефим Захаров тэдэниие магтана.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

Социалис оронуудаар

Фашизмын дарлалтаһаа Румыниин сүлөөлэгдэһөөр 20 жэлэй ойе угтуулан

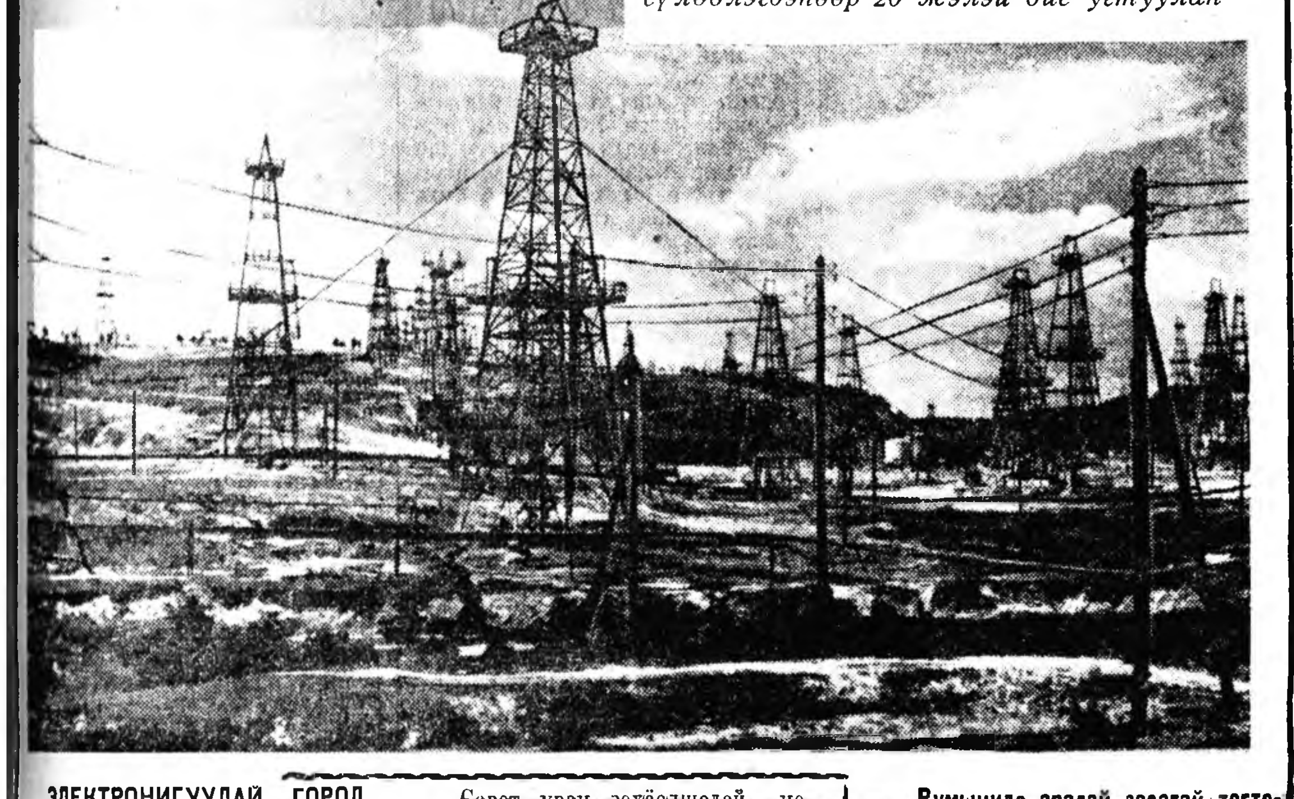

Румынида арадай засагай тогтоһонһоо хойшо нефтиин промышленность үргэн далайсатайгаар хүгжэнэ. Олта мүрэнэй эрьедэ нефть абадаг хэдэн арбаад вышкэнүүд бодхоогдонхой. Зураг дээрэ: Олтени гэжэ шэнэ районодохи нефтиин скважинанууд.

ТАСС-ай фото.

ЭЛЕКТРОНИГУУДАЙ ГОРОД

ВАРШАВА. (АПН — Арпресс). Вроцлав город һая болотор «Пафаваг» гэжэ вагон бүтээдэг, «Дальмель» гэдэг ехэ генераторнуудай заводуудаар суурхадаг һэн. Һүүлэй гурбан жэлэй туршада тэдэ заводуудай хажууда «Эльвро» гэжэ электронно түхеэрэлгэнүүдые бүтээдэг завод баригдаад, түргөөр ургажа байна.

«Эльвро» заводой коллектив һаяхан «Одра-1004» түхэлэй электронно-тоололгын машина бүтээн гаргаба. Энэнэй урда тээ «Одра-1001», «Одра-1002», «Одра-1003» түхэлэй машинануудые гаргадаг байһан. Шэнэ машинань мүнөө жэл Познаньда болоһон уласхоорондын яармагта табигдаа. Энэ завод мүн «УМЦ-1» түхэлэй электронно-тоололгын машина гаргажа эхилээ. Байгша ондо промышленность болон научно-шэнжэлэлгын эмхи зургаануудта хэрэглэгдэхэ 23 машина гаргаха юм. Вроцлав городто электронно-тоололгын машинануудые шэнжэлхэ научна түб бии болгогдонхой.

Табан жэлэй түсэбэй (1966—1970) ёһоор, техническэ талаараа бүхэдэлхэйн эрилтэдэ харюусаха 300—400 электронно-тоололгын машина Польшодо гаргагдахаар хараалагдана. Тэдэнэй табанай дүрбэн хубинь «Вроцлав, Эльвро завод» гэһэн маркатай байха.

ЦЕХЭЙ ОРОНДО АВТОМАТИЧЕСКА ЛИНИ

БУДАПЕШТ. (АПН-эй корр.). Диошдьердэхи машина бүтээлгын заводой үүдэнһээ контейнер болон хайрсагуудые ашаһан түмэр замай 20 вагон һаяхан гараба. Контейнер, хайрсагууд соонь цилиндрнүүдэй блогуудые болбосоруулха автомат лини ябуулагданхай. Суглуулагдаад байһан лининь 32 метр утатай. Заводой бүхэли цехые һэлгэхэ энэ лини 52 секунда соо нэгэ блок бүтээхэ юм. Хүдэлхыень автомат-шалгагша хинан хаража байдаг.

Ехэ бүтээсэтэй энэ автомат лини Советскэ Союзай захилаар бүтээгдээ.

ЧЕХОСЛОВАКИИН ЛАЗЕР

ПРАГА. (АПН — Прагопресс). Брненскэ прибор бүтээлгын институдай научна хүдэлмэрилэгшэд инженер Франтишек Петр гэгшын хүтэлбэри доро лазер гэжэ нэрэтэй гэрэлэй молекулярна генератор түрүүшынхеэ ухаалан зохёобо. Шэнэ аппарадынь 1,153 микрон утатай инфра-улаан гэрэл таһалгаряагүй сасажа шадаха юм. Спектроскопи, физикэ болон химиин шэнжэлэлгэнүүдтэ лазер хэрэглэгдэхэ байна.

ЗУУ МЯНГАН НЭРЭТЭЙ

БЕРЛИН. (АПН-эй корр.). ГДР-эй ном худалдаха «Уласхоорондын ном» гэжэ ехэхэн фирмэ дэлхэйн олон арадуудай хэлэн дээрэ хэблэгдэһэн зуу мянган нэрэтэй ном уншагшадта дурадхана.

Совет уран зохёолшодой номуудые ехээр һонирхогдоно. Илангаяа уран зохёолой, техническэ номууд, СССР-эй арадуудай дуунууд болон симфоническа хүгжэмэй грампластинканууд уншагшадай дура татана.

Советскэ Союзай болон бусад социалис оронуудай хэблэлнүүдтэй энэ фирмэ нягта холбоо барисаатай байдаг.

ХҮГЖЭМЭЙ КУЛЬТУРЫН ҺУРГУУЛИ

УЛААН-БААТАР. (АПН-эй корр.). Монголой Арадай Республикын ниислэл хотодо хүгжэмэй культурын һургуули нээгдэбэ. Энэнь классическа болон монгол арадай хүгжэмые арад зоной дунда дэлгэрүүлхэ зорилготой. Бетховен, Бах, Чайковский, Римский-Корсаков, Глинка, Моцарт болон монгол арадай мэдээжэ композиторнууд Б. Дамдинсурэн, Л. Мурдорж, С. Гончигсумла, Ж. Чулун, Ц. Намсрайжав гэгшэдэй зохёолнууд һургуулиин лекци-концертын программада ороно. МНР-эй габьяата артистка Церендолгор, хүгжэмшэ Дашдава, дуушад Пүрэвдорж болон Зангад гэгшэдэй наадалгань арад зондо мэдээжэ болонхой. Хүгжэмэй культурын һургуулиин лекци-концертнүүдые Улаан-Баатарай хүгжэмдэ дуратайшуул хүлеэжэ байдаг.

АЛТАН ЭЛҺЭТЭ ХИЗААР

СОФИ. (АПН-эй корр.). Варнаһаа холо бэшэ оршодог Хара далайн эрьедэхи Алтан элһэн гэжэ курортдо Болгариин Арадай Республикын олон мянган зон ерэжэ амардаг. Энэ хизаар үзэсхэлэнтэ һайхан, үмбаха, амархада зохид газартай юм.

Варна городһоо курорт хүрэтэр далайн эрьеэр машинын харгы зурыжа харагдаха. Тэрэнэй хоёр талаарнь виноградаар хүреэлэгдэһэн амаралтын гэрнүүд, гостиницанууд баригданхай. Хүдэлмэришэд, алба хаагшад, таряашад болон студентнэр эндэ амаралтаяа үнгэргэнэ.

Городой хүн зоной тоо зундаа хоёр дахин олон болоно гэжэ Варнада ажаһуугшад хөөрэлэг. Курортдо амарха үеэр амаралтын гэр, гостиница болон айлнуудай гэрнүүдтэ 100 мянга шахуу хүн байрлажа амарна. Тэдэнэй дунда хари гүрэнэйхид олон. Советскэ Союз, ГДР, Польшо, Чехословаки, Швеци, Австри, Англи, ФРГ болон бусад гүрэнүүдһээ 11 мянган туристнууд эндэ амараа.

РУМЫНИИН УНШАГШАДТА

Фашизмын дарлалтаһаа Румыниин сүлөөлэгдэһөөр 20 жэлэй ойдо зорюулагдаһан олон тоото ном, суглуулбаринууд ороной хэблэлһээ гаргагдаба. Тэдэнэй тоодо «1944—1964 онуудта Румыниин экономикын хүгжэлтэ», «Румыниин түүхэ», «Румыниин сүлөөлэгдэһөөр 20 жэлэй ой», «Румынидахи философско болон ниитэ эрдэм ухаанай түүхэ» болон бусад олон номууд оролсоно.

Урда Вьетнам Советскэ Союзда баясхалан хүргэнэ

ЛЕ ВАН ТХИНЬ, Урда Вьетнамые сүлөөрүүлхэ Национальна фронтын ЦК-гай гэшүүн

Урда Вьетнамые сүлөөрүүлхэ Национальна фронтын делегаци июлиин 17-һоо 28 хүрэтэр Советскэ Союзда байгаад бусаа. Советскэ Союзһаа бусахынгаа урдахана Национальна фронтын ЦК-гай гэшүүн Ле Ван Тхинь АПН-эй корреспондент А. Казанцевтай хөөрэлдэхэдөө, СССР соогуур аяншалһан тухайдаа, Урда Вьетнамай патриодуудай тэмсэл, саашанхи хараа түсэбүүд тухай мэдүүлээ.

—Советскэ Союзда ябаһан лэ газартамнай, хаа хаанагүй, совет хүнүүд манда талархалтайгаар хандаһан, дэмжэһэн байна,—гэжэ Ле Ван Тхинь хэлэбэ.—Иимэ дэмжэлгэнь Америкын эзэрхэг түримхэйнэртэ эсэргүү хүшэр хүндэ тэмсэлдэмнай бидэниие зоригжуулна.

Советскэ Союзай ажалшадтай холбоо барисаа байгуулха арга манда олдоһондонь зол хубитайбди. Урда Вьетнамай арадта эсэргүү хорото ааша Америкын сэрэгшэдэй гаргажа байһандань дураа туталагаа Советскэ Союзай ажалшад мантай уулзахадаа мэдүүлээ.

Урда Вьетнамай арад зонтой һаналаа нэгэдэлтын олон митингнүүдэй Советскэ Союзда болохо үедэнь, «америкынхид Урда Вьетнамһаа гаража арилагты!», «Урда Вьетнамай арад илаха!» гэһэн үгэнүүдые шэхээрээ дуулахаһаа гадна, уряа лозунгнуудые хараһан байнабди. Иимэ дэмжэлгэ маниие зоригжуулхаһаа гадна, бүрин илаха байһандамнай этигүүлнэ.

Совет ниитын организацинуудай, түрүүндэ Ази, Африкын оронуудтай һаналаа нэгэдэхэ советскэ комитедэй, совет-вьетнамай хани барисаанай бүлгэмэй, хилын саанахи оронуудтай хани барисаа, культурна холбоо барисаа тогтоохо совет бүлгэмүүдэй союзай, Совет Улаан Хэрээһэнэй бүлгэмэй, мүн бусадшье эмхинүүдэй эдэбхитэй ажал ябуулгые тэмдэглэхэ хүсэлтэйбди.

Эдэ эмхинүүд «Вьетнамай үдэрөөр»—Урда Вьетнамай арад түмэнэй тэмсэлтэй һаналаа нэгэдэлгын үдэрөөр дашарамдуулан, СССР-тэ олон хэмжээ ябуулга үнгэргөө. Совет эмхинүүд Урда Вьетнамай арад зондо али болохоор туһалаа, туһалнашье.

Ази, Африкын оронуудтай һаналаа нэгэдэхэ советскэ комитет Урда Вьетнамай шархатаһан патриодуудые СССР-тэ эмшэлхээ асарха зүбшөөл үгөө. Совет хүнүүд Урда Вьетнамай студентнэрэй Советскэ Союз ерэхэдэнь баяртайгаар уттахаһаа гадна, манай орондо тон хэрэгтэй национальна мэргэжэлтэдые бэлдэлгэдэмнай туһална.

Урда Вьетнамай тэмсэлшэ арад тушаа иимэ анхарал оролдолго гаргаһанайнь түлөө советскэ эмхинүүдтэ үнэн зүрхэнһөө баясхалан хүргэнэбди. Совет ниитын бүхы эмхинүүд Урда Вьетнамай национальна фронттой харилсаа холбоогоо улам бэхижүүлхэ хүсэлтэй байһан тухайгаа манда мэдүүлээ. Советскэ Союзай, Урда Вьетнамай арадууд улам батаар һаналаа нэгэдэхэ, хани барисаагаа бэхижүүлхэ байха гэжэ этигэнэбди.

Урда Вьетнамай патриодуудай баатарлиг тэмсэлдээ ямар амжалта түйлаһан тухайнь, саашанхи зорилгонууд тухайнь хөөрэхэ зуураа, Ле Ван Тхинь иигэжэ тэмдэглээ:

— Урда Вьетнамые сүлөөрүүлхэ Национальна фронт ехэ илалтануудые түйлаа, түйлажа үргэлжэлһөөр. Америкын эзэрхэг түримхэйнэр, тэдэнэй туһамаршад нилээд ехэ гээлтэ хоролтодо ороһон байна. Национальна фронт мүнөө үедэ Урда Вьетнамай газарай дүрбэнэй гурбан хубидань засагаа тогтоонхой, тэндэ 8 миллион гаран хүн ажаһууна. Тобшолон хэлэбэл, Урда Вьетнамай хүн зоной хахадһаа олонхинь болоно.

Америкынхид, тэдэнэй туһамаршад дайн байлдаандаа диилэхын тула али бүхы хэмжээ абана. Тиигэбэшье Америкын тала баридаг Урда Вьетнамай зонхилогшод арад зонтой ямаршье холбоо барисаагүй болонхой. Тэдэндэ арад зон ехээр зэбүүрхэнэ. Кханиин солдадууд дайн хэхэ дурагүй байхаһаа гадна, зоригоо ехээр мохонхой.

Америкын тала баридаг зонхилогшын засагынь хүдөө тосхонуудта хүндөө бууража байна. Арад зон хаа хаанагүй тэмсэлдэ жагсан, арадай зэбсэгтэ хүсэнүүд үдэр бүри олошорно. Национальна фронтын частьнууд саг үргэлжэ илалта түйлана. Хэды тиигэбэшье һаань, америкынхид бодото байдалые зүбөөр сэгнэхэ дурагүй.

Тэдэнэр Урда Вьетнамдахи дайе улам шангадхаха шэнэ арга бэдэрнэ. ДРВ-дэ добтолон орохоор туршана. Америкын империалистнууд Индохитадай арадуудые богоолшолон дараха хүсэлтэй.

Тэдэнэй һанаашалга хүсэлдэхэгүй байха.

Манай арад тухай хэлэхэ болоо һаа, илалта түйлаха гэһэн хүсэл зоригыемнай мохоохоор хүсэн, тиимэ зэбсэг байхагүй. Бидэнэр Урда Вьетнамай 14 миллион зоной бата нэгэдэлдэ түшэглэнэбди.

Агууехэ совет арад, социалис оронуудай арадууд, бүхы түрүү хүн түрэлтэн манда талархана, маниие дэмжэнэ.

Манай арад илаха байха. Тэрээндээ батаар этигэнэ.

Манай Эхэ ороной хэрэгүүдтэ зэбсэгэй хүсөөр хамаархахаа болихо, Урда Вьетнамһаа США-гай сэрэгүүд болон буу зэбсэгүүдые таргаха, доторойнгоо хэрэгые өөһэдөө шиидхэхэ арга манай арадта олгохо эрилтэ табинабди. Урда Вьетнамые сүлөөрүүлхэ национальна фронт демократи, эб найрамдал, бэеэ даанхай байдал тогтоохо, ороноо нэгэдүүлхэ гол зорилготой, энэ зорилгоёо нюугаагүй, нюунашьегүй.

(АПН).

Хилын гаднаһаа

ИКП-гэй секретариадай мэдүүлгэ

РИМ, августын 13. (ТАСС). Уласхоорондын байдал тухай Италиин коммунис партиин секретариадай мэдүүлгэ «Унита» газетэдэ тунхаглагдаа. ИКП-гэй секретариат ДРВ-дэ эсэргүү США-гай эзэрхэг түримхэй ябуулгые эрид буруушаана, Кипрэй бэеэ дааһан, сүлөөтэ ба бүтэн бүрин байлгые хамгаалха шухала гэжэ мэдүүлнэ. «Эб найрамдал хүсэдэг хүсэнүүд һэримжэтэй, тэсэмгэй ба эдэбхитэй байха, 14 гүрэнэй зүблөө зарлахаар зүбшөөхыень, Вьетнамһаа, Лаосһоо сэрэгүүдээ гаргахыень, Женевскэ хэлсээ хүндэлхэ ба дүүргэхыень США-е баадхаха ябуулгаяа үргэдхэхэ ёһотой» гэжэ мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ.

ИКП-гэй секретариат эб найрамдалай түлөө, буу зэбсэг хуряахын ба амгалан ёһоор зэргэ оршохын түлөө, уласхоорондын шахардуу байдал һуларуулха хэрэгтэ Италиин хубитаяа эдэбхитэйгээр оруулхын түлөө тэмсэл шангадхаха шухала гэжэ тэмдэглэнэ.

Сайгонойхид сошордонхой

НЬЮ-ЙОРК, августын 13. (ТАСС). Урда Вьетнамай засаг баригшад орон дотор сэрэгэй галзууралгын оршон байдал зорюута дэбэргэжэ үргэлжэлһөөр. Түб хотын «агаарһаа хамгаалгые шалгаха» зорилгоор августын 9-дэ Сайгондо агаарай тревого соносхогдоһоной һүүлдэ бомбоһоо хамгаалха газарнуудые түхеэрхэ захиралта гаргагдаа.

Юнайтед Пресс Интернейшнл агентствын корреспондентын Сайгонһоо мэдээсэһэнэй ёһоор, «коммунистнуудай агаарай добтолго хэе һаань» граждан зоной хоргодохо нүхэнүүд ба байрануудые хүдэлмэришэд городой центртэ барижа эхилээ.

Түрүүшын траншейнүүдынь хотын худалдаа наймаанай үйлсэдэхи Ту-до гэжэ парк соо баригдаа.

Урда Вьетнамай правительство 400 мянган хүнэй хоргодохо 500 нүхэ малтаханъ гэжэ тэрэ корреспондент бэшэнэ.

СЕАТО-гой соведэй заседани

НЬЮ-ЙОРК, августын 13. (ТАСС). Бангкогто (Таиланд) мүнөөдэр СЕАТО-гой соведэй заседани болобо. Таиланддахи американска элшэн сайд Грэхем Мартин Хойто Вьетнамда США-гай агаарай сэрэгэй хүсэнүүдэй добтолһон ушар байдал тухай сессидэ элидхэн дуулгаа гэжэ ЮПИ агентство мэдээсэнэ. Тус агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, эндэ харагдаһан асуудалнууд гол түлэб СЕАТО-гой «дотоодын» байдалда хабаатай.

США-гай оборонын министерствын мэдэрэлгэ

ВАШИНГТОН, августын 13. (ТАСС). Урда Вьетнамда гурбан жэлэй турша соо болоһон дайн байлдаанда американска сэрэгэйхид 265 хүнөө алуулһан, 1000 гаран хүниинь шархатаһан байна гэжэ США-гай оборонын министерство мэдэрнэ гээд Юнайтед Пресс Интернейшнл агентство мэдээсэнэ.

Американска хамааралгын харюуда

НЬЮ-ЙОРК, августын 13. (ТАСС) Мүнөө үедэ Конгын Зүүн провинциин түб хото—Стэнливилиие эзэлээд байһан конголез патриодууд энэ хотоһоо американска консульствын нүүжэ гараха эрилтэ табиба. Леопольдвильдахи США-гай посольстводо патриодуудай эльгээһэн бэшэг соо тиигэжэ хэлэгдэнэ. Иимэ хэмжээн юун дээрэһээ абтааб гэхэдэ, Стэнливилиие партизануудай добтолон эзэлхэ үедэ Конгын национальна армиин солдадуудай дунда американска сэрэгэйхид харагдаһан байгаа гэжэ тэрэ бэшэг дотор заагдана. ЮПИ агентствын корреспондентын мэдээсэлһээ харахада, Зүүн провинциин түб хотын түлөө байлдаанай үедэ американска консул Стэнливильһээ гарахаяа арсаһан, тиихэдээ «партизануудта эсэргүүсэжэ байгаа конголез сэрэгүүдые тээлмэрдүүлжэ болохоб» гэжэ шалтаһан байгаа.

КОНГОДОХИ БАЙДАЛ

НЬЮ-ЙОРК, августын 13. (ТАСС). Партизануудай отрядууд Стэнливильһээ Киву провинциин түб хото—Букаву тээшэ дабшажа ябана. Тэдэнэр Букавуһаа 30 милиин газарта ошонхой гэжэ Юнайтед Пресс агентствын корреспондент Леопольдвильһаа мэдээсэнэ.

Партизануудай ондоо нэгэ колонно Касаи провинциин түб хото—Лулуабург тээшэ добтолжо үргэлжэлһөөр. Энэ провинциин зүүн хойто зүгтэ Сенкуру, Катако Комбе, Лоджа городуудай оршондо байлдаанууд болоно.

Леопольдвилиин засагаархидай захиралта

ПАРИЖ, августын 13. (ТАСС). Конгын ниислэл хотын үйлсэнүүдтэ ямаршье демонстраци, митинг ба суглаа хэхые хоригдоһон тухай мүнөөдэр Леопольдвильда соносхогдоо гээд Франс Пресс агентствын корреспондент мэдээсэнэ. Леопольдвилиин засагаархидай энэ захиралта эбдэһэн хүнүүдые намнаха гэһэн приказ гурим сахиха отрядуудта үгтөө.

ПАРИЖ, августын 13. (ТАСС). Конгодо байдаг томо томо компанинуудай олонхинь өөһэдынгөө алба хаагшад—европынхидой бүлэнэрые нүүлгэн гаргахаар бэлдэжэ байна. Энээн тухайда Франс Пресс агентствын корреспондент мүнөөдэр Леопольдвильһаа мэдээсэв.

Мүн энэ агентствын корреспондент Леопольдвильһаа дамжуулһан ондоо мэдээсэлнүүд дотороо сэрэгэй бүхы материалнуудые Леопольдвиль шадар абаашаха гэһэн Конгын саг зуурын правительствын премьер-министр Моиз Чомбейн захиралта тушаа анхарал хандуулна. Үнгэрэгшэ жэлэй эхеэр Катангые тусгаарлахын түлөө тэмсэхэ үедөө катангска жандармери эдэ материалнуудые хэрэглэһэн байгаа.

Корреспондентын мэдээсэһэнэй ёһоор, Испанида ба Либотодо (Анголо) Чомбейн катангска солдадуудай хадагалһан «хэдэн реактивна самолёдууд, танкнууд, хуягта машинанууд, ехэ буунууд ба һомо хэрэгсэл» мэнэ мэнэ Конгын ниислэлдэ ерэхээр хүлеэгдэнэ.

Тэрэшэлэн Элизабетвильдэ хадагалагдажа байһан сэрэгэй техникые Леопольдвиль тээшэ абаашахын тула агаарай зам бии болгохо гэжэ шиидхэгдээ.

Насер бэшэг эльгээбэ

ПАРИЖ, августын 13. (ТАСС). Арабуудай Нэгэдэмэл Республикаһаа Никозидо байдаг элшэн сайд үсэгэлдэр Кипрэй президент архиепископ Макариосые бараалхажа, тэрээндэ ОАР-ай президент Гамаль Абдель Насерай эльгээһэн бэшэгые барюулаа гээд Франс Пресс агентствын корреспондент Никозиһоо мэдээсэбэ. «Кипрэй сүлөөтэ байдал, тэрэнэй арад зоной нэгэдэл сахихын тула али бүхы туһаламжа үзүүлхээр» ОАР бэлэн байна гэжэ бэшэг соонь хэлэгдэнэ. Кипртэ эсэргүү Турциин эзэрхэг түримхэй ябуулгые ООН-ой гурим дүрим эбдэһэн ябадал мүн гэжэ тус бэшэг дотор эрид буруушаагдана.

Генерал Во Нгуен Зиапай бэшэг

ХАНОЙ, августын 13. (ТАСС). ВИА агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, Вьетнамай арадай армиин ахамад командалагша генерал Во Нгуен Зиап үсэгэлдэр Вьетнамдахи уласхоорондын комиссиин түрүүлэгшэдэ бэшэг эльгээбэ. Урда Вьетнамдахи тэрэгүүдээ олон болгохо һэдэлгэ США-гай правительствын гаргажа байһан тушаа комиссиин анхаралые тэрэ бэшэгээрээ хандуулба.

Чомбейдэ туһална

НЬЮ-ЙОРК, августын 13. (ТАСС). Партизануудай хүдэлөөн дарагдаханъ Чомбейн правительствада американска сэрэгэй ба ондоошье туһаламжа бүри ехээр үзүүлхэ асуудал хаража үзэхын тула США-гай гүрэнэй секретариин туһалагша Меннен Уильямс Леопольдвиль ошохоёо яаралтай ниидээ. Бельгиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Спаактай США-гай гүрэнэй секретариин орлогшо Гарриманай Брюссельдэ хэлсэхэһэнэй һүүлээр ошобо. Брюссельдэхи хэлсээнэй үедэ өөһэдынгөө үүргые нимэшүүгээр хубааһан байгаа гэбэл: США хэһээн мүрдэгшэдэй сэрэгүүдтэ самолёдууд ба бусад зэбсэгүүдые бүри олоор үгэхэ үялга абаһан, харин Бельгиин правительство Мобутын отрядуудые һэльбэн һургахын тула Бельгиин офицернүүдые Конго дахин эльгээхээр зүбшөөрһэн байна.

ДАЙСАД БАРИГДАА

АЛЖИР, августын 13. (ТАСС). Террористнууд — контрреволюционернүүдэй ехэ бүлэгые Алжирай Константин хотын национальна аюулгүйе сахиха органууд элирүүлээ. Тэдэ дайсад энэ хотын политическэ ба ниитын ажал ябуулагшадые алаха бэлэдхэл хэжэ байһан байба. Бандын дүрбэн гэшүүн арестовалагдаа.

Нэгжүүл хэхэдэнь, олон буу ба һомо хэрэгсэлнүүд, правительстводо харша листовконуудые хэблэхэ машина олдоһон байна.

ТОБШО МЭДЭЭСЭЛНҮҮД

▲ Кипрэй гадаадын хэрэгүүдэй министр Спирос Киприану Грециин правительствын түлөөлэгшэдтэй хэлсээ хэхын тула Афина ошобо.

▲ Августын түрүүшын 6 хоногой туршада 222 хүн Баруун Германиһаа ГДР хүдар нүүжэ ерээ.

▲ Сентябриин 21 — 28-най үдэрнүүдтэ НАТО-гой сэрэгэй ехэ маневрнууд болохо. Тэрэнь «Фаллекс 64» гэжэ нэрэтэй байха юм ха. Эдээндэ НАТО-гой хүтэлбэрилхы 3 штаб—Баруун Европодохи, Атлантикын районодохи, мүн Ла Маншай районодохи Верховно командованиин штабууд хабаадаха байна.

Эдэ маневрнууд түбхын түрүүн «НАТО-гой дээдэ штабуудай командованиин эмхидхэлые, тэдэнэй хоорондын ба доодо штабуудтай холбоое шалгаха» зорилготой гэжэ Баруун Германиин «Франкфуртер Рундшау» газетэ тэмдэглэнэ.

▲ Августын 8-най шанга аадарһаа уламжалан ехэ үер болоод, Урда Корейн 12 хүн үхэһэн, 1[illegible] мянга үлүүтэй хүн гэр байрагүй үлэһэн. 3 мянга шахуу гэр һандаргагдаһан, үһанда абтаһан, олохон нютагуудта шоссе харгынууд, түмэр замай плотно ба дамбанууд һандаагдаһан байна.

(ТАСС).

БУРЯАДАЙ КОМПОЗИТОР ЯХАДТА

Олонациональна совет оюутан бэлигтэнэй дунда ном зохёолнуудаа гарай бэлэг болголсодог, зужэг, хүгжэм, дуунуудаа андалдадаг тохорhон hайхан заншал бии болонхой. Тиин, хэдэн жэлэй саада тээ, Буряадай уран зохёолшодой ээлжээтэ съездэдэ айлшан боложо ерэhэн аха дүү Яхад ороной ахамад зохёолшо Серафим Элляй-Кулачиков биднэдэ өөрынгөө шэнэ ном бэлэглэhэн юм. Тэрээн соонь толилогдоhон «Чурумчуку» гэжэ арадай зохёолhоо удхалагдаhан үльгэрынь манда онсо hонирхогдоо бэлэй.

Арад зоной аман үгын амта шэмтэнь, уран найруулгань, удха шанарынь хэзээдэ hайхан, гүнзэгы байдаг! Үндэhэ яhатан бүриин гүн ухаан соохоо бүгэдэндэ hайхашаагдадаг, эхын hүнhөө эхилээд, үтэлhэн хүнэй дуун хүрэтэр шангэhэн үльгэр онтохон гэжэ байдаг. Тиимэ нэгэн яхад үльгэр—«Чурумчуку» гэдэг болоно.

«Абай Гэсэрэй» амтые эхынгээ hүнтэй хамта таниhан мэдээжэ композитор Жигжит Батуев тэрэ яхад үльгэрэй анхилма hайхан үнэрые гансата ойлгоод орхёо hэн. Нёдондо жэлэй нажар—холын хойто Яхадай hэрюун hэбэргэн нажар—Жигжит Абидуевич Яхадай АССР-эй Культурын министерствын уряалаар Алтан Гадаhанай орон мордоhон юм.

...«Сагаан hүниин үе hэн. Хэзээ hүни үнгэрхэнь, хэзээдээ үүр сайхань ойлгогдохогүй байба. Аянгаар анхилма Байгал далайн эрьеhээ агаарай онгосоор ниидээд, Якутск дээрэ буухадаа, үдэр гэжэ hанаhамни, hая нара гаража байхадал гэбэ»,—гэжэ мүнөө манай композитор хөөрэдэг. Харин мүнөө «Чурумчуку» гэдэг баледэй тобшо удхые уншахада, эгээл тиимэ үзэгдэлөөр нээгдэдэг байха юм...

Жигжит Батуев жэл соо тэрэ баледэй хүгжэм зохёогоо. Жэл соо яхад арадай аман зохёол, дуу хүгжэм, бүжэг наада, яхад арадай зан абари, заншал дуршэл, яхад арадай зүрхэ сэдьхэл, зүдхэсэ эрмэлзэл тэргүүтэниие үзэжэ шэнжэлжэ, үри мэдэрэлдээ шэнгээжэ, уран мэргэжэлдээ бүйлүүлжэ, хүгжэмэй ехэ зохёол бүтээгээ. Удха найралдалыень (либреттыень) С. Эллэйгэй хамта Яхадай аман зохёол суглуулагша, яхад хатар, яхадуудай урдын байдал hуудал шэнжэлэгшэ М. Жорницкая бэшэhэн байна.

«Айдар залуу агнууша хүбүүн Чурумчуку амараг ганса Нюргуяна басагантайгаа наранай гарахые угтанал ха. Үдэшын наран хүн амитанда инагай хүсэл, ташаянгы сэдьхэл түрүүлдэг, харин үглөөнэй наран—баяр жаргал, ажалай амисхал түгөөдэг. Тиин тэнсэлгүйгөөр дурлалсаhан Чурумчуку Нюргуяна хоёр эртын наранай элшэдэ эльгэ зүрхэеэ hабагшалан байна. Тохорюун шубуудай зэлэтэн ерэхэлээр, агнууриин халуун хаhа эхилхэ боложо, Чурумчукугай нухэд баярлан дэбхэрэлдэнэ. Чурумчукушье агнуурида мордохо дээрээ инаг ганса Нюргуянатай толгой холбоохын тэмдэг болгон торгон пулаад бэлэглэбэ. Тингэжэ инаг дураар дүүрэhэн Нюргуяна гансаараа үлэхэ юм. Энээниинь hамбаашалжа, Чупчуруйдан гэдэг шэрүүн зэргы хаанай хүйхэрнүүд ой тайга соогуур уйдан гажаран ябаhан урин дүүхэй Нюргуяные хара хүсөөр барижа абаашана.

Энэ гашуудалта муухай ушарые Чурумчукуда тохорюун шубууд ерэжэ дуулгаба. Уйдхар гасаландаа тэсэжэ ядаhан баатар тэрэ хүбүүнэй мэргэн годлиёо харбахадань, hуршынь унаhан газарта hүрөөтэ ехэ түүдэг гал носошобо ха. Түүдэгэй дүрбэлзэмэ дүлэн соохоо абтай шадитай зэндэмэни шулуун ургашаба. Тэрэ шулуунай мянган толон дороhоо хүлэг морин бүрин түгэс заhалаараа бодожо, зэндэмэниhээ хүсэ шадал абаhан Чурумчуку «үнэн бэеэ бэелжэ, үнэгэн малгайгаа үмдэжэ», хэрзэгы үрэбхюур хаан Чупчуруйдантай үхэлэй дайхэхэсэ холын замда мордобо.

Чурумчуку баатар «абаахайн мүрөөр арбан жэлдэ, хорхойн мүрөөр хорин жэлдэ» ябажа, инаг хайрата Нюргуянаяа олоод, хүсөөр эдэлхэеэ хүсэжэ, шулhэ хулhээ hайруулжа байhан бузар хаанай hабарhаа мулталхаяа тэгшэ бэшэ тэмсэл хэнэ. Тиин өөрөө хаанай хара hахюулшадай гарта ороод, үндэр хабсагайн оройhоо гүнзэгы далайн оёор худар хаюулшана. Эрэлхэг Нюргуянань эрлиг хаанай гарта ороhон шадитэ зэндэмэниеэ мэргэн аргаар шобто татажа абаад, инаг нүхэрөө абаржа шадаа.

Нигэжэ сүлөөдэ гараhан Чурумчуку Нюргуяна хоёр арад зоноо хүтэлэн ударидажа, хорото муухай хаан-тойониие, тэрэнэй дахуулнуудые «эршын шангаар эбхэжэ, тахимай шангаар тарайлгажа» нисуулhан байха юм. Арад зоной илалтын баяр эхи захагүй hэн...»

Жигжит Абидуевич Батуевай шэнэ баледэй удха иимэ. Бэлигтэ композитор hаяхан Яхадhаа бусажа ерээ. Тэндэ энэ бүн ородой литература болон искусствын hайндэрнүүд боложо, тэрээнтэй дашарамдуулан, Яхадай гүрэнэй П. А. Ойунскиин нэрэмжэтэ хүгжэмтэ драмын театр мүнөөхи баледые тон ехэ амжалтатайгаар табиhан байна. Тэрэ балет табилга хадаа Яхадай залуу театрай, үшөөшье залуухан баледэй айхабтар ехэ амжалта, бүхы яхад искусствын бүхэли шата болохо туйлалта мүн гэжэ Яхадай оюун ухаанай олониитэ, Яхадта айлшалhан ородой оюун мэргэшүүл нэгэн hанаагаар тэмдэглэhэн байна. Ушар юуб гэхэдэ, тэрэ балет хадаа Яхадай түрүүшын тон hонирхолтой бүжэг байжа, олон түмэн яхад ажалшаниие онсо ехээр баярлуулаа.

«Чурумчуку» баледые табилган дээрэ Яхадай баледэй залуу артистнар мэргэжэлээ улам дээшэлүүлжэ, жэнхэни үндэhэнэй хатар наадые үргэлжүүлhэн, саашанхи хүдэлмэридөө улам дээгүүр ниидэхэ дали ургаhан байха юм. Манай буряад композиторай яхад аялгаар найруулhан баледтэ залуу хатарша яхад басаган Евдокия Степанова Нюргуяные наадажа, анха түрүүнээ Яхадай АССР-эй арадай артистын нэрэ зэргэдэ хүртөө. Мүн Чурумчукуе наадаhан Афанасий Ефремов Яхадай габьяата артист гэhэн нэрэ зүүгээ. Тиихэдэ манай композитор, Буряадай АССР-эй арадай артист, РСФСР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша Ж. А. Батуевта Яхадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар Яхадай искусствын габьяата ажал ябуулагшын үндэр нэрэ үгтөө. Энэнь биднэниие угаа ехээр баярлуулна!

Биднэнэй урда түбэй «Правда» гараhан мэдээсэл, «Совет Росси» газетэдэ гараhан дэлгэрэнгы статья байна. Бүри hаяхан Ж. Батуев «Социалистическэ Яхад орон» гэдэг газетын номер хүлеэн абаа. Тэрээнэй нэгэ нюур дээрэ «Хатар таансын зүрхэ долгисуулма зохёол» гэhэн ниитэ гаршагтай бүлэг үгүүлэлнүүд толилогдонхой. Эндэ түрүү hүрэгэй хатаршан Е. Степанова зүрхэнэйнгөө үгэ хэлэнэ. «Ехэхэн амжалта!» гэжэ Е. Долинагай статья соо Жигжит Батуевай мэргэн шадабари, оюун бэлигые онсо тэмдэглэнэ. Бүжэг хараhан слесарь С. Васильев, колхозник Е. Абрамов гэгшэд бүхы яхад ажалшадай hаналые элирхэйлэн, халуун баясхалангаа мэдүүлнэ. Балет табиха үедэ Яхадай айлшан байhан ССР Союзай Ехэ театрай суута дуушан, РСФСР-эй арадай артистка Ирина Масленниковагай бэшэhэн үгэнүүдые энд онсо дурдаха дуран хүрэнэ.

«Бүжэг наада хаража яhала дадаhан, яhала ойлгохо болоhон намда «Чурумчуку» гэдэг бүжэг сэдьхэлыем ехээр ханаагаа. Яхадай үндэhэнэй классическа баледыень хаража hуухада аятай наартай байба!..

Иимэ бүжэгэй гараhые амаршалан угтаха хэрэгтэй. Ородой литература болон искусствын hайндэрнүүдэй үедэ хүндэмүүшэ зэдэймнай хэhэн энэ бэлэг хадаа манай арадуудай халуун хани барисаанай ехэхэн нүхэсэл болоно.

Энэ премьертэйнь дашарамдуулан композитор Ж. Батуевые, бүжэг табигша К. Каринискаяе болон бүжэгтэ хабаадагшад бүгэдые үнэн зүрхэнhөө амаршалнам. Баледынь сцена дээрэhээ шадаал hаа удаан бү бууг лэ гэжэ хүсэнэм».

Ородой суута дуушанай энэ халуун амаршалгатай, энэ зүрхэнэй хүсэлэнтэй мүн биднэр, Буряадай искусствын ажалтан, Ж. А. Батуевай оюун хурса бэлигтэ шутэгшэд hаналаа нэгэдэhэнээ мэдүүлнэ.

Цэдэн ГАЛСАНОВ.

Г. ЧИМИТОВ

ХАХАРХАЙ ТЭБШЭ

Эдихэ, абахын түлөөл ухаагаа ехээр гүйлгэдэг
Эдэгэхэгүй үбшэнтэй хүнүүд хаа яахан байхал даа.
Хүлhөө гаргажа олоhон эдеэн амтатай юм гэдэг,
Хүнгэн мүрөөр олзо хайха гээшэ — муухай даа.

Энэ үнэн үгые хадуунгүйгөөр ухаандаа
Эндүү алдуугаа сагааруулха гэдэг зон бии:
— Алтан дэлхэй дээрэ үнгэргэхэ нэгэ наhандаа
Амар жаргалhаа арсаха — гэнэн хонгор зан лэ.

Гэнэн хонгор зандаа наhаа үнгэргөөд hэжэггүй,
Гэдэргээ эрьен харахаб, hанаа сэдьхэл тэгшэ.
Хара хэрэгээр олдоhон зөөри намда хэрэггүй —
Хажуудаа абаад ябуужаб анханайнгаа хахархай тэбшэ.

hайхан сагаан сэдьхэлнай хүнэй сэнгүй баялиг лэ,
hаруул наран элшэсэ гамгүй дээрэм хаялаг лэ.

ХЭРҮҮЛШЭ

Мухар үхэр мүргэлдөөшэ,
Муу хүн хэрүүлшэ гэдэгтэл
Мунсын хүбүүн Дармын
Мундууш гээшэнь олиггүй.
Сухалтайш гээшэнь аргагүй.
Сүлөөгүйхэн hамганайнгаа
Сайгаа шанаагүй байгаа hаа,
Сухалынь ехээр хүрэжэ,
Самовараа абан үдьхэлхэ.
Хүрин улаан болежо,
Хүнэгөө абаад шэдэхэ.
Жэжэ божо юумэндэ
Жэгэндээрэн алдаха.
Аяга сай дээрэhээ
Аяглажа аашалхэ.
Амараг ганса нүхэрөө
Борьбо дээрэнь бохинуулха.
Холшор ганса нүхэрөө
Хүл дээрэнь хүхинүүлхэ.
Хэрүүлшэ иимэ Дарманууд
Хэзээ ухаа орожо,
Хүнэй зэргын болохо юм?
Хэнэй юунэй басаган
Хэн гэдэгтэй
Ханилжа сугтаа ябаха юм?

Ю. САМОЦЫРЕНОВ.

ТАДХАЛ ОНГОЙН ТААМАГ ДУУН

«Шэхэнэй шэмэг...» гэhэн буланд дамнай hонин hонин материалнуудые үгэжэ байгыт гээд «Буряад үнэн» газетын хүдэлмэрилэгшэдэй намда хандахадань, юу үгөө hаамни таараха aaб гэжэ удаан бодоо hэм. Тингээд нютаг хэлэн тухай материал суглуулжа хүдөөгөөр ябахадаа үльгэр, таабаринуудые, оньhон үгэнүүдые үбгэд, хүгшэдhөө бэшэжэ абадагаа hанаад, иимэ материалнууд уншагшадта hонин байха хаяа гэжэ бодооб.

Энэ тэмдэглэл доторөө Эрхүүгэй областиин Нухэлэй аймагай (мүнөө Алайртайгаа нэгэдэнхэй) Тадхал Онгой нютагай ондо ондоо маягай хоёр таабариие тэндээ хэлсэдэг янзаарнь толилхо зуураа, хэлэнэйнь талаар хэдэн ажаглалтануудаа бэшээбди.

ТААБАРИ-ДУУН

Эрээн торгон дэгэлни
Эсхэбэрибээр бөтөhө йимэ,
Эжэнhээн ерэhэн балтамни
Хатаалгабээр*) бөтөhо йимэ

*) Энэ үгын орондо э абяагаар гү, али энээндэ дүтэрхы ямар нэгэн аялганаар эхилhэн ондоо үгэ толгой холбогдон хэлэгдэдэг байжа магадгүй. Тингээдшье «хатаалга» гэжэ үгэ удаадахи бадагтань бии байна. Зүгөөр энэ таабариие 1962 ондо минии бэшэжэ абаhан Маглеева Ульяна Павловна (онгой яhанай, 1906 оной) ингээд лэ хэлэhэн юм.

Хара торгон дэгэлни
Хайшабээр бөтөhо йимэ,
Хаанhаа ерэhэн балтамни
Хатаалгабээр бөтөhо йимэ.
(Шонтуул)

Таабари-дууе тэндэхин «таамаг дуун» гээдшье нэрлэнэ. Бэшэ таабаринуудhаа таамаг дуун ямар илгаатайб гэбэл, энээниие таалгахадаа уянгалан дуулажа хэлэнэ, юрын таабаринуудые миин хэлээд таалгана.

Энэ таабари-дуун соо эндэхи буряадуудай диалектдэ хабаатай, литературна хэлэнhээмнай илгаатай зүйлнүүдынь гэхэдэ, гол түлэб иимэ: литературна «үгы» гэжэ үгын орондо **«бүэ (бээ)»** гэнэ. Тиимэhээ хоришуулай хэлсэдэг «хайшагүйгөөр», «эсхэбэригүйгөөр» гэхэ мэтын орондо «хайшабээр», «эсхэбэрибээр» гэжэ хэлсэнэ. Литературна хэлэнэй «юм» гэhэн частицын орондо үгүүлбэриин талаар бага зэргэ хубилгагдаhан «йимэ» гэжэ частица эндэ хэрэглэгдэнэ (**«бөтөhо йимэ»** литературнаар: «бүтэhэн юм»). Мүн литературна з абяанай орондо заримдаа **ж** абяан үгүүлэгдэнэ (эжэн»—литературнаар: ээзэн).

Литературна хэлэнэй «тоншуул» гэжэ үгын орондо «шонтуул» гэнэ. Эндэ үгын үенүүд hуурияа hэлгэнхэй (тоншуул —шонтуул). Хэлэ бэшэгэй эрдэмтэд иимэ үзэгдэлые **метатеза** гэжэ нэрлэнэ.

Баhал тэрэ нютагта бэшэгдэжэ абтаhан юрын нэгэ таабари харуулаябди:

«Үнгээн голоор ябахадамни
Үзүүрынь доошоо, узуурынь
өөдөө хараад байба.
(Саажа)».

Эндэ «саажа» гээшэ нютаг үгэ байна. Гэзэгээ тиигэжэ нэрлэнэ (ородоор: «коса»).

Тобшолон хэлэхэдэ, эндэхи нютаг хэлэн зарим тэды онсо өөрэ илгаатайшье hаа, юрэнхы дээрээ литературна хэлэндэмнай нилээд дүтэ байна гэжэ дурсагдаhан таабаринуудhаашье харагдана. Жэшээлхэдэ, «эрээн торгон дэгэлни», «хара торгон дэгэлни», «үзүүрынь доошоо, узуурынь өөдөө хараад байба» гэхэ мэтын олонхи үгэнүүдынь литературна хэлэнэйхиhээ огто илгаагүй бшуу.

Ц. БУДАЕВ,
хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

Энээниие мэдэхэ гүт?

Үнгэрhэн зуун жэлэй 60-аад онуудта Россида помидор асарагдаа. «Помидор» гээшэ итальян хэлээр «алтан яблока» гэhэн удхатай. Помидор анха түрүүн сэсэг таридаг газарта гоёлто шэмэглэлэй тулада ургуулагдадаг байhан.

Хартаабха манай эндэ хэрэглэгдэдэг болоhоор тиимэшье үнинэй бэшэ. Петр I байха үедэ хартаабхые хайшан гээд—түүхэйгээр гү, али болгожо эдихэ тухайгаа мэдэдэггүй байhан юм. Тэрэнэй нэрэ немец хэлэнhээ абтаhан үгэ.

---

12 ЧАС ХУДАГ СОО...

(Үнэн болоhон ушар)

...Дүрбэ наhатай Володя Уродовских сасуутантаяа Хоргодожо наадаба. Харагдахагүйгөөр бэеэ нюуха хэрэгтэй ха юм. Теэд яахашье аргагүй болоходоо, хажуудаа байhан хайрсаг үргөөд үзэбэ. Тэрээгээр 15 метр гүнзэгыгөөр үрэмдэжэ малтагдаhан худагай амhар бүглөөтэй байhан байгаа. Хайшаншьеб гээд Володя тэрэнэй сорго руу (30 сантиметр диаметртай) унашоо...

Бишыхан хүбүүн мэдэнгүй доошоо гулгиршана. Газар уруу 10 метр хүрэтэр тордонгүй ороод, соргын залгаа уулзар дээрэ хүлөөрөө тулажа тогтошобо. Үшөө 5 метрын зай, тиигээд... худагай уhан!

Энэ ушарай hүүлдэ час хахад сагай үнгэрhэн хойно Володиие хүнүүд мэдэhэн. Тосхохойхид булта ойлгожо, тэндэнь врачые дуудажа асарба. Володиие түргэн зуураар абарха, тэрээндэ техническэ болон медицинскэ туhаламжа үзүүлэгдэхэ ёhотой hэн.

Түрүүшээр ута аргамжын үзүүртэ элдэб юумэнүүдые уяад барюулан татаха гэхэдэнь hүрдэшөөд байhан тэрэ хүбүүн гараараа яашье барижа үгэбэгүй. Худагай амhар ехэ болгохо арга байхагүй. Соргыень экскаватораар өөдэнь татан hугалхада шоройнь нуража хүбүүе булажархиха.

Ямар арга байгааб? Соргын хажуугаар газарыень арба метр гүнзэгыдэ малтаагүйдэ бирахагүй шэнги. Хүдэлмэрншье эхилшэбэ. Эндэ байhан хүнүүд гараа холгоон байжа, газарыень малтажа оробо.

Дүрбэн час үнгэрбэ. Володиин бэень үлбэр муу боложо захална. Кислородой багадаhанhаа тиигээ бшуу. Врачнар В. П. Захаржевский, П. С. Дякин гэгшэд кислородой баллон асаржа, ута резинын хоолой хүбүүнэй толгойдо хүрэтэр абаашаад, кислородоор амилуулба.

Тингэhэнэй удаа Володя hэргэг болоно. Ооhорой үзүүртэ жэгнүүр уяжа, бүлеэн уhаар бэень жэгнэгдэбэ, яблока дамжуулан үгтэбэ.

Харин тэрэ хүбүүнэй худаг уруу унаhанhаа хойшо 12 часай үнгэрhэн хойно 10 метр гүнзэгы нүхэн малтагдажа, Володя абарагдаба. Больницада оруулхадань тэрэнэй бэе ехээр сарсажа хүрэшэhэн байжа, аргалуулаа hэн.

Сүүдхэ болоод гэртээ ерээд байхадаа, Володиин hаналда юу бодогдожо байгаа hэн хаб! Газар уруу «ниидэhэнээ» мартаагүй ёhотой. Тэрэниие «Вовка-космонавт» гэхэдэ арайхан лэ таарахагүй хэбэртэй.

Тингэбэшье саашадаа тэрэнэй бэеын элүүрэй мүнөөнэйхидэл адли иимэ түргэнөөр hайжардаг байгаа хадань тэрээ гээрнь Володиие космонавт гэжэ нэрлэхэдэшье болохо.

В. ЛАБУЗОВ,
врач-хирург.
(«Медицинскэ газетэhээ» абтаба).

Тамбовско область.

НЮТАГАЙ БУХЭ ТУХАЙ ДОМОГ

Манай Ага нютаг үргэн даа. Суудa гараhан энэ нютагта урдань бүхэшүүл олон байhан. Тэдэнэй нэгэн Жамбуунай Цэрэн гэдэг Зүдхэли нютагта дала, наян жэлэй саада тээ ажаhуухан юм гэхэ. Тэрэнэй буха ехэ хүсэтэйе гайхал болгон, домог түүхэ мэтэ хүн зон хөөрэлдэдэг, hонирходог байhан ха. Жамбуунай Цэрэн тухай хоёр хөөрөө, зонhоо дуулаhанаа эндэ бэшэбэб.

ШАБАРТА УНАhАН БУХА ТАТАБА

Эреэбэгэй адагай шабартэ, бэеэ хүсэhэн буха шабардаад, таба зургаан хүн сугларжа, яашье гаргажа ядажа байба ха. Яагша хээгшэ бэлэй гэжэ гайхалаа баража байтарнь, Жамбуунай Цэрэн тэдээн тээшэ ерэжэ ябаба. Цэрэнэй ерэжэ ябахые тэдэ харахадаа, баяртайнууд, Цэрэнээр тэтуулха гэлсэбэ, булта татаhан болоод, бага зэргэ дүнгөөд байхабди гэжэ хэлсэбэ.

Жамбуунай Цэрэн тэдэнэй хажууда ерэжэ, морёо татаад, мэндэшэлбэ. Юун болоhыень харахадаа ойлгоод, моринhоо буун сасуу, морёо бариhан зандаа бухые таталсажа оробо.

Булта «Зэ!» — гэлдэн, галсата хүсэлэн татаhан шэнги болоод, Цэрэнэй татахада бэшэнниинь хэлсэhэнэйнгээ ёhоор hэмээхэн дэмжэлсэhэн шэнги болоод байба.

«Зэ!» гэhэн олоной абяан доро Жамбуунай Цэрэн тэрэ бухые шабарhаа хүүесэ шэрээд гаргажархиба. Тиин эдэнэр бухые намда татуулжа гаргуулба гэжэ мэдэжэ байбашье, ингэжэ хэлээ hэн гэдэг:

— Шудхэр аба ехэ! Олоной хүсөөр арай гэжэ татажа гаргаба аа гүбди!

БҮХЭШҮҮЛЭЙ БАРИЛДААН

Жамбуунай Цэрэн Зүдхэлиин Эреэбэгэй хаялгаар хонео адуулжа ябаба ха. Харагданинь, зүүн урда табаагаар нэгэ сагаан моритой хүн дабажа ерээд харгыhаа гаран, Цэрэнэй хажууда ерэбэ. Амар мэндээ хэлсээд, танилсан байхадаа, тэрэ хүн Цэрэнhээ асууба.

— Жамбуунай Цэрэнэйхи хаана байхаб? Та намда заажа үгыт?

— Заахада болохо, ямар хэрэг зоригтой ябаа hэмта?

—Хэрэг зоригшье бага даа, Жамбуунай Цэрэн гээшэ бүхэ хүн гэжэ дуулагшаб, барилдаад үзөө hаа яаха юм ааб гэжэ зорижо ерээ hэм даа.

— Байза, Тамии хаанахаа болэйт? Дүтэ нааша иимэ хүниие хараhанаа hананагүйлби, нэрэ алдартнаи хэн гээшэб?

— Би дээдэ Боорисын хүм даа, Дэлгэрэй Бата гээшэб, нютагаархимни Мушхуу Бата гэлсэгшэ даа. Хангил hүдэнтөөр хэрэгтэй аад, дүтэ ерэhэнhээ гэжэ Жамбуунай Цэрэнтэй уулзаад, хүсөө үзэлсөөд бусаа hаа гэжэ хүсэлэнтэй ябаа hэм.

— Холоhоо зориhон нүхэр байнат даа, теэд Жамбуунай Цэрэн гээшэтнай тиимэшье үлүү бүхэ хүн бэшэ юм даа, намтай туршадаг гээшэ, нэгэ хаяжа үзөөгүй юм, — гэжэ Цэрэн харюусаба.

Тэрэ хүн Цэрэниие хараад байшаба, гайхаба, гэлыбэ хэбэртэй.

Цэрэн тэрэ хүндэ хэлэбэ:
— Нэгэ туршаад үзэлсэхэ hаа үзэлсэел даа, намайе хаяжархёо hаатнай, Цэрэндэтнай ошуужабди, хаягдашоо hаа, Цэрэнтэй барилдахам гэжэ ошоhоной үлүү гээбы даа.

Дэлгэрэй Бата гээшэ зүбшэжэ, хоюулан моридоо табижархёод, хам оролсожо барилдаба. Цэрэнэйнь Батаяа үргөөhэн ташаа дээрээ абажа ерээд, газарта табижархиба.

Батань «Эрэ хүн гурба сүхэрхэ» гэгшэ гэжэ үшөө хоёр дахин барилдахадаа, хаягдашоо hэн.

Жамбуунай Цэрэн тэрэ хүниие гурба дахин хаяад байхыдаа ингэжэ хэлэбэ:
— Холын нүхэр, Жамбуунай Цэрэнэйдэ барилдахамни гэжэ ошолтогүй гээбы даа, Жамбуунай Цэрэн гээшэтнай бээрээ урдатнай hархайжа байна гээшэл даа!

Тэрэ Дэлгэрэй Бата аяар холын Боорисо нютагhаа зорюута зорижо ерээд, хаягдаhандаа урмаа хухарhан, эшэhэншье байха, саашань үгэ хүүр болгохогүйе гүйн, hаналаа дүүргэhэндээ аажамхан, хоюулан hужа тамхилаад, хөөрэлдөөд тараhан юм hэн гэхэ.

Б. НАМСАРАЕВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаhанда: «Шэнэ газар—коммунизмын аша туhада зорюулагдана» гэhэн гаршаг тайгаар нүхэр Н. С. Хрущевой Целиноградска областиин ажалшадтай уулзажа байhан тухай мэдээсэл толилогдобо. Түрүү бэшэг дотор адууhа малдаа бардам хүрэхэ шэмэтэ тэжээл, илангаяа кукурузын силос элбэг ехээр даража абахада зорюулагдана. «Абаhан уялгаараа халхабша хэжэ болохогүй»—иимэ гаршагтайгаар хүдөө ажахын шэнжэлэл үгтөө.

Хоёрдохи хуудаhанда: «Совет hургуули шэнэ шата дээрэ» гэhэн гаршаг доро РСФСР-эй гэгээрэлэй министр Е. Афанасенкын тайлбари. «Зуун үдэртэ—зуун килограммаар нэмээхэ» гэhэн рубрика доро Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин Онохойн совхозой мал адуулагша Т. Солдатов өөрынгөө ажалай дүй дүршэл тухайгаа хубаалдан хөөрэнэ.

Гурбадахи хуудаhанда: «Тарла хуряалга—ажалай гол ...» гэhэн гаршаг доро нүхэр Н. С. Хрущевтой уулзалгада зорюулагдаhан целиннигуудай Ордон соо болоhон митинг тухай тоосоон. Уласхоорондын байдал тухай ТАСС-ай корреспондентнүүдэй мэдээсэлнүүд толилогдобо.

Дүрбэдэхи хуудаhанда: субботын үдэртэ зорюулагдаhан элдэб hонин материалнууд хэблэгдээ.

Сагаан улаан

Улаан-Үдын гидрометобсерваториин мэдээсэhэнэй ёhоор, мүнөөдэр республика доторнай бага зэргэ үүлэтэй байха, шиг нойтон орохогүй. Зүүн зүгhөө hулаханаар hалхилха. Урда аймагуудта, мүн Баргажан голой эрьеэр 22—27, бусад газар нютагуудта 17—22, Улаан-Үдэ городто үглөөгүүр 13—15, үдэртөө 24—26 градус дулаан болохоор багсаагдана.

Аажам нютаг Түнхэн
Аршаантайхан даа, суутайхан.
Шуумаин бууhан хэнгэргэ
Шууяатайхан даа, дуутайхан.

С. БАЛДУЕВАЙ фотоэтюд.

ДЭЛХЭЙН ДОЛООН ДҮРБЭ

1. ДҮРБЭН САГААН
Убэлэй сагта саhан сагаан,
Үтэлхэ сагта үhэн сагаан.
Үдэхэ сагта шүдэн сагаан.
Үхэхэ сагта яhан сагаан,

2. ДҮРБЭН БЭРХЭ
Хаан хүнэй урдаhаа ама
гарахань бэрхэ.
Хара уhан дээрэ гал түлихэнь
бэрхэ.
Хара хилгааhа хахалханьбэрхэ.
Хари хүнэй харида баттаханьбэрхэ.

3. ДҮРБЭН ХАРА
Үншэн хүнэй эльгэн хара.
Үрэгүй хүнэй бууса хара.
Харьялан урдаhан уhан хара.
Харатай хүнэй сэдьхэл хара.

4. ДҮРБЭН ХАТУУ
Гэмтэй хүндэ хуули хатуу.
Гэнтэ шуулахада шулуун хатуу.
Эдлэхэдэ түмэр хатуу.
Эдихэдэ яhан хатуу.

5. ДҮРБЭН ХҮНДЭ
Тураг шубуунай үдэ хүндэ.
Тура газарай хүл хүлгөөн хүндэ.
Тудажа буулгахада ураг хүндэ.
Тулажа бодоходо газар хүндэ.

6. ДҮРБЭН МУУХАЙ
Ууха эдихэ юумэгүй түрэ хурим
муухай.
Уур муутай, hалан, харуу hамган
муухай,
Унажа, хүллэжэ болохогүй
морин муухай.
Уhа ногоогүй тала газар муухай.

7. ДҮРБЭН СЭЛМЭГ
Үүлэгүй огторгой сэлмэг,
Үнэhэгүй гуламта сэлмэг.
Үтэлөөгүй хүнэй шарай сэлмэг.
Үhөөгүй хүнэй сэдьхэл сэлмэг.

В. ГАЛДАНОВ,
хуушан буряад
аман үльгэрhөө
суглуулан бэшэбэ,

Гахай ба хүгшөөдэй

(Шог үльгэр)

Хүршэ хүгшөөдэйнхимни гахай тэжээгшэ бэлэй. Хүгшөөдэйнь үргэмэл хүбүүтэй, тэрэнь хотошо шара нохойтой hэн. Үргэмэл хүбүүниинь гахайнгаа эдеэе нюугаад, нохойдоо үгэжэрхидэг заншалтай байба ха.

Хөөрхэй, хүгшөөдэй үглөө үдэшэгүй бурханда зальбаран мүргэхэ: — тэрэ нохойе алажа хайрлыш...

Теэд удабашьегүй гахайнь туража үхэшэбэ. Харин тиихэдэ хүгшөөдэй уй-хай болон гамшаба ха:

— Ямаршье хубигүй амитан гээшэбиб, юрэдөө. Бурхан зайлуул! Нохойе гахайhаа илгажа шадаагүй гээшэ гүб?..

БИШЫХАН ОНТОХОНУУД

Морин ба элжэгэн

(Серб арадай онтохон)

Ашаатай морин элжэгэн хоёр ута харгыда эсэшэнхэйнүүд хүлнүүдээ арай гэжэ hольбуулжа ябабад ха. Элжэгэнэйнь бүри аймшагтай хүндэ ашаа тээhэн, арай шамай хүлнүүдээ татана.

— Аха нүхэр, ашаанайм зарим хубиие абалсыш даа, тэрэгүйдөө hалахамни гээшэ ха,— гээд элжэгэн «хани» морёо гүйжа оробо гэхэ.

Теэд мориниинь хани нүхэрөө шагнахашье дурагүй... Барhан, элжэгэн үшөө нэгэ хэды алхаад лэ унажа үхэшоол даа.

Иимэ оhолой болоходо, эзэниинь элжэгэнэй нюргандаа үргэлжэ ябаhан бүхы ашаае мориндоо тээгээд, үшөө арhыень үбшэжэ нэмэрилсэбэ. «Элжэгэнэй гүйхада, тэрээндэ туhалаа hаам, hураггүй дээрэ байгаал даа»,— гэжэ морин халаглан hанаба.

Теэд энэнь хожомдожо ерэhэн hанал бодол hэн ха даа.

Баабгай жэрхэ хоёр

(хакасс арадай үльгэр)

Хакасс арад январиие жэрхын hара гэлсэдэг.

Нэгэтэ үбэлэй тэгэндэ баабгай жэрхэ хоёр ингэжэ тоосолдобо гэхэ: энэ hарада хэды хоног бэ? Баабгай нэгэшье үдэр үлүү эшээндээ хэбтэхэ дураниинь үгы даа. Тиимэ хадаа шангаар хэрхирбэ:—Гу-шан, гушан!

— Гушан нэгэ гэнэб! Гушан нэгэ,—гэжэ бии хүсөөрөө жэрхы шарьяба. Баабгай уурлаад, жэрхын нюрган дээрэhээ бажуудаа шулга татаад, алдажархиба.

Тэрээнhээ хойшо жэрхын нюрган эреэн соохор зурлаатай бэшэ аал? Эдээнэй хэды булялдаа, боосолдооншье hаань, январь hарань гушан нэгэн хоногтой.

Хара хүсөөрөө үнэниие ли... лэхэгүйш гэжэ хакасс арад хэлсэдэг агша.

Г-Б. ТОКТОХОЕВ,
суглуулан бэшэбэ.

Бургалтай.

Редакторай орлогшо
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-37, отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни—48-89, 33-61, корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологического—24-74, советского строительства и быта—34-93, рабселькоров и писем—25—41, 38-30, информации—32-74 и переводов—34-05.

гор. Улан-Удэ типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.

Н00193. Зак. № 730.